

SIFA rapport

Nr. 1/93

Oddvar Arner

HVA ER ALKOHOLMISBRUK?

En undersøkelse av nordmenns holdninger til
spørsmål omkring alkoholmisbruk og alkoholisme

Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning
National Institute for Alcohol and Drug Research

HVA ER ALKOHOLMISBRUK?

**En undersøkelse av nordmenns holdninger til spørsmål
omkring alkoholmisbruk og alkoholisme**

Oddvar Arner

**Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning
Oslo 1993**

ISBN 82-7171-168-7

FORORD

I 1964 ble det ved Statens institutt for alkoholforskning foretatt en opinionsundersøkelse av hva folk la i begrepet alkoholmisbruk. De spurte fikk seg forelagt en rekke tenkte drikkesituasjoner og skulle si sin mening om hvorvidt hver enkelt av disse situasjonene skulle betraktes som misbruk eller ikke. Undersøkelsen søkte også å få tak i folks oppfatning av alkoholisme og alkoholikere.

Dette er spørsmål som er like aktuelle i dag. Vi vet at det fortsatt eksisterer ulike oppfatninger på dette området, men er disse de samme som i 1964 og hvilke endringer har eventuelt funnet sted siden den gang?

For å få svar på dette gjennomførte instituttet i 1989 en lignende undersøkelse der en del av spørsmålene fra 1964 inngikk. I tillegg ble det i 1989 tatt med noen nye spørsmål som da var aktuelle og som vi ønsket å få belyst. Utvalget av informanter var i 1964 begrenset til Øst- og Vestlandet, mens utvalget i 1989 var landsdekkende.

I den første del av rapporten sammenligner vi resultatene fra de to undersøkelsene og beskriver de endringer som har funnet sted på grunnlag av reduserte utvalg. Der det er aktuelt trekker vi også inn resultatene for det landsomfattende utvalg. Til slutt tar vi for oss de spørsmålene som kun inngår i 1989-undersøkelsen.

Jann-Henrik Bardal og Arvid Amundsen har vært til stor hjelp ved databehandlingen. Sturla Nordlund og Ole-Jørgen Skog har gitt nyttige kommentarer til manuskriptet. Jorunn Anita Hannasvik har tilrettelagt manuskriptet for trykking. De fortjener alle takk.

Datainnsamlingen i 1989 ble finansiert av Sosialdepartementet.

Oddvar Arner

INNHold

INNLEDNING	1
OM UNDERSØKELSEN	2
Utvalg og metode	2
Spørreskjemaene	5
HOLDNINGSENDRINGER 1964-1989	7
Oppfatninger av misbruk	7
Holdninger og sosial bakgrunn	14
Oppfatninger av alkoholisme og alkoholikere	25
Hvem kan hjelpe?	36
Problemer forbundet med alkoholmisbruk	40
OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER	43
Endringer 1964-1989	43
Oppfatninger i befolkningen 1989	45
REFERANSER	48
VEDLEGG I: Tabeller for det landsdekkende utvalg 1989	
VEDLEGG II: Spørreskjema 1989	

INNLEDNING

Fra tid til annen dukker spørsmålet opp om hvor mange alkoholmisbrukere eller hvor mange alkoholikere vi har i Norge. Og noen ganger får vi også et svar. Men hvor sikre er disse svarene? Er det i det hele tatt mulig å komme frem til noenlunde pålitelige tall på dette når man vet hvor uklare innholdet i disse begrepene er og hvor flytende overganger det er mellom for eksempel det vi kaller vanlig bruk, misbruk og alkoholisme? Et krav må i hvert fall være at man redegjør for hva som ligger til grunn for de anslag man kommer med.

I generell litteratur og debatt om alkoholspørsmål brukes ofte en rekke ord og betegnelser uten at disse blir nærmere presisert. Det virker som om det er enighet om hva de betyr. Dette gjelder blant annet begrep som alkoholmisbruk, alkoholisme, alkoholiker. Selv i vitenskapelig litteratur kan vi finne slike betegnelser brukt uten nærmere spesifisering, selv om det i de senere år er blitt mere vanlig å angi hva man mener med begrepene.

I visse tilfeller og for visse formål finner selvfølgelig noen det gunstig at begrepene er vage. De fleste av oss vil vel rent umiddelbart si seg enig i at alkohol ikke skal misbrukes. Politikere fra ulike grupperinger kan lett bli enige om et slikt utsagn, leger og lærere har her et budskap de kan stå inne for. Alle kan møtes i kampen mot alkoholmisbruk. Også personer som selv har alkoholproblemer kan ha fordel av at disse begrepene er noe diffuse. De kan da definere alkoholmisbruk og alkoholisme slik det passer dem selv. Det samme gjelder selvsagt også for folk flest.

For noen grupper av befolkningen vil trolig oppfatningen av hva som menes med f.eks. uttrykket "misbruk av alkohol" være mere ensartet enn i andre grupper. Mange avholdsfolk vil trolig betrakte all bruk av alkohol som misbruk. Det samme gjelder medlemmer av ulike religiøse grupperinger. Det kan også tenkes at oppfatningene forandrer seg over tid.

I 1964 foretok Statens institutt for alkoholforskning en opinionsundersøkelse omkring disse spørsmål (1,2). Formålet med undersøkelsen var nettopp å få belyst i hvilken grad det eksisterte samsvar i befolkningen når det gjaldt oppfatningen av noen av disse begrepene og hvorledes disse oppfatningene varierte for personer med ulik regional, sosial og ideologisk bakgrunn, samt ulike drikkevaner.

En lignende undersøkelse ble gjennomført i 1989. Selv om dette ikke var en fullstendig replikasjon, inneholder den de mest sentrale spørsmål med sikte på sammenligninger mellom de to undersøkelsene. Vi skal i denne rapporten gi en beskrivelse av de variasjoner i oppfatninger som fremkom i de to undersøkelsene, samt de endringer som har funnet sted i løpet av denne 25-årsperioden.

OM UNDERSØKELSEN

Utvalg og metode

Undersøkelsen i 1964 baserte seg på intervjuer av et utvalg på 500 personer av begge kjønn over 20 år i ti mellomstore byer, fem på Østlandet (Sarpsborg, Hamar, Horten, Tønsberg, Porsgrunn) og fem på Vestlandet (Sandnes, Haugesund, Odda, Ålesund, Molde). I hver av disse byene ble det intervjuet 25 menn og 25 kvinner. På grunnlag av tilfeldig uttrukne sentraladresser ble det valgt ut husstander. I hver husstand ble det intervjuet en person, og dette skulle være den yngste personen over 20 år. Intervjuingen ble foretatt i oktober 1964 av Fakta, Instituttet for Markedsforskning og Meningsmåling.

Undersøkelsen i 1989 måtte, både av praktiske og finansielle grunner, legges opp noe anderledes enn i 1964. Intervjuingen ble utført av Norges Markedsdata i august 1989 som en del av deres månedlige omnibusundersøkelse. Ved siden av at antall spørsmål måtte kuttes noe ned, ble

utvalget her et nasjonalt sannsynlighetsutvalg på 1224 personer fra 15 til 69 år. Dette gir oss et landsdekkende materiale, noe vi for såvidt var interessert i, men dataene i de to undersøkelsene lar seg ikke uten videre sammenligne. En oversikt over det landsdekkende utvalg er tatt inn i vedlegg I.

For å oppnå et metodologisk bedre grunnlag for sammenligninger og samtidig et tilstrekkelig antall, ble de personer som var bosatt i de samme områder som 1964-utvalget omfattet, trukket ut av det store 1989-utvalget og brukt som sammenligningsgrunnlag. Dette utvalget består av samtlige intervjuede personer bosatt i fylkene Østfold, Hedmark, Buskerud, Vestfold og Telemark (Østlandet), og Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal (Vestlandet), ialt 506 personer, hvorav 262 fra Østlandsfylkene og 244 fra Vestlandet. Mens alle de intervjuede i 1964 var bosatt i mellomstore byer, omfatter 1989-utvalget også personer bosatt i mere grisorgrndte strøk, dog hovedsakelig tettbygde områder. Omkring 70 prosent av utvalget bor i byer eller tettbygde strøk, mens de øvrige hører hjemme i mere spredt bebyggelse. For å gjøre utvalgene så ensartede som mulig er Oslo og Akershus holdt utenfor i Østlandsutvalget og Bergen i Vestlandsutvalget, mens Drammen og Stavanger er inkludert i henholdsvis Østlandet og Vestlandet.

Vi ser av tabell 1 at det er godt samsvar mellom de to utvalgene når det gjelder fordelingen på kjønn. Aldersfordelingen viser at det er en noe større andel 30-åringer og personer over 60 år i 1989-utvalget, samtidig som 40-60-års gruppen utgjør en betydelig lavere andel. Endringer i alderssammensetningen i befolkningen kan ha bidratt til disse forskjellene i utvalgene. Når det gjelder sivilstand er forskjellene små for gifte og ugifte når samboere inkluderes i kategorien gifte. At andelen skilte er større i 1989 gjenspeiler nok reelle endringer i befolkningen. Utdanningsstrukturen har også endret seg siden 1964, da det fortsatt bare var 7-årig obligatorisk folkeskole. Det var en betydelig lavere andel som tok høyere utdanning den gang enn i 1989.

Antall informanter (N) varierer, da ubesvarte er utelatt ved prosentberegningene.

Tabell 1. Utvalgene i 1964 og 1989 fordelt på kjønn, alder, sivilstand og utdanning.

	1964 Prosent	1989 Prosent
<u>Kjønn</u>		
Menn	50.0	49.8
Kvinner	50.0	50.2
Antall (N)	500	506
<u>Alder</u>		
20-29	20.0	21.8
30-39	18.6	23.6
40-49	27.2	18.8
50-59	18.8	12.3
60 +	15.4	23.4
Antall (N)	500	495
<u>Sivilstand</u>		
Gift	82.6	72.3*
Ugift	12.6	13.9
Skilt	4.6	13.9
Antall (N)	500	505
<u>Videregående utdanning</u>		
Ja	13.9	37.8
Nei	86.1	62.2
Antall (N)	499	503

* Inkludert samboer

Spørreskjemaene

Det sentrale spørsmål i 1964-undersøkelsen var folks oppfatninger av hva som ligger i uttrykket misbruk av alkohol. For å få tak i dette ble det formulert 27 spørsmål eller utsagn som de spurte skulle ta stilling til. Disse utsagnene var bygget opp systematisk omkring tre aspekter ved alkoholbruk, nemlig drikkefrekvens, beruselsesgrad og den sosiale situasjon drikkingen fant sted i. Andre aspekter kunne sikkert vært like relevante, som for eksempel hva man drikker eller personenes kjønn. Mange vil nok vurdere det å drikke øl hver dag anderledes enn det å drikke brennevin hver dag. Om dette gjaldt en mann eller en kvinne vil også kunne ha noe å si ved en vurdering om noe skulle kalles misbruk eller ikke. Antall spørsmål måtte imidlertid begrenses og man antok at de tre variablene som ble valgt, nemlig hvor ofte man drikker, hvor beruset man blir og om man drikker alene eller sammen med noen var av vesentlig betydning som et vurderingsgrunnlag for begrepet alkoholmisbruk.

Innen hver av de tre variablene ble det formulert tre alternativer. Drikkefrekvensen ble gradert etter "et par ganger i året", "et par ganger i måneden" og "et par ganger i uken". Beruselsesgraden ble gradert etter "svakt beruset", "nokså beruset" og "sterkt beruset". Når det gjaldt selve drikkesituasjonen, ble kategoriene "sammen med venner", "sammen med familien" og "alene" benyttet. I kombinasjon gir dette 27 ulike beskrivelser av drikkesituasjoner. Disse ble trykket på hvert sitt kort som ble gitt ett og ett i samme tilfeldig uttrukne rekkefølge til alle informantene i intervju-situasjonen. For hvert kort ble informantene bedt om å angi om de anså en slik måte å bruke alkohol på som misbruk eller ikke misbruk av alkohol.

I tillegg til de 27 utsagnene som informantene skulle ta stilling til, inneholdt skjemaet i 1964 spørsmål omkring forskjellen mellom alkoholmisbruk og alkoholisme, alkoholisme som sykdom, om alkoholisme er selvforskyldt eller ikke, om hvem som er best skikket til å ta seg av alkoholikere, hvor mange som kan hjelpes, samt en del spørsmål om holdninger til alkoholbruk

generelt. Ved siden av de vanlige bakgrunnsopplysninger som kjønn, alder, sivilstand, utdanning og inntekt, ble også informantenes eget alkohol-konsum registrert.

Det opprinnelige intervju-skjemaet måtte reduseres noe i 1989-undersøkelsen, dog slik at sammenligninger mellom de to undersøkelsene fortsatt var mulig. Av de 27 utsagnene ble alternativet "sammen med familien" tatt ut. Derved reduseres antall utsagn til 18. Dette kan ha hatt en viss innvirkning på informantenes vurderinger, men neppe på noen dramatisk måte. Drikke-situasjonene ble også her presentert informantene ett og ett på små kort i samme, tilfeldige rekkefølge.

Spørsmålet om alkoholisme som sykdom ble gjentatt i 1989, likeledes om man anså alkoholisme som selvforskyldt eller ikke. Det ble tatt med et nytt spørsmål om man mente at alkoholikere selv kan klare å slutte å drikke eller om de må ha hjelp av andre, og et spørsmål om hvor stor andel av den mannlige befolkningen som kan betegnes som misbrukere av alkohol. Spørsmålet om hvem som er best skikket til å hjelpe alkoholikere ble gjentatt, likeledes de viktigste spørsmålene om eget forbruk og vurdering av eget forbruk.

Siden 1989-undersøkelsen ble gjennomført som en representativ befolkningsundersøkelse, fant vi det av interesse å ta med noen spørsmål som var aktuelle i tiden. Dette gjaldt hvilke problemer som følge av alkoholmisbruk folk anser som viktige, folks syn på forslaget om å innføre muligheten for tvangsbehandling av alkoholmisbrukere, samt synet på de nye straffebestemmelsene ved promillekjøring. Forøvrig inngår de vanlige bakgrunnsopplysninger. Spørreskjemaet som ble brukt i 1989 er tatt inn i vedlegg II. Skjemaet fra 1964 inngår i Lise Paulsens rapport (1).

Vi vil i denne rapporten først ta for oss de spørsmålene som er felles for de to undersøkelsene og se på hvilke endringer som eventuelt har funnet sted. Dersom ikke annet er angitt vil vi ved sammenligninger her holde oss

til det begrensede utvalg (506 personer) for 1989. Datagrunnlaget i denne delen av rapporten bygger delvis på Lise Paulsens rapport fra 1964-undersøkelsen (1).

Resultatene for det landsdekkende utvalg i 1989 skiller seg generelt sett ikke i særlig grad fra resultatene for det begrensede utvalget. Utvalgets størrelse medfører imidlertid et mere tilfredsstillende tallgrunnlag for de beregninger som foretas. Vi vil derfor trekke inn disse resultatene og kommentere dem der det er aktuelt i fremstillingen. De spørsmålene som kun inngår i 1989-undersøkelsen blir presentert til slutt i rapporten. De mer detaljerte tabellene fra denne del av undersøkelsen er plassert i vedlegg I.

HOLDNINGSENDRINGER 1964-1989

Oppfatninger av misbruk

Tabell 2 viser de 18 utsagn som ble brukt i sammenligningen etter hvor mange prosent som i 1964 og 1989 mente at utsagnet ga uttrykk for misbruk av alkohol. Utsagnene er satt opp i rekkefølge etter hvor stor andel av de spurte som karakteriserte de enkelte utsagn som misbruk i 1964. (Venstre kolonne). Høyre kolonne viser at rekkefølgen er nesten den samme i 1989, men vi ser at andelen som anser de enkelt utsagn som misbruk gjennomgående er lavere. Mens det i 1964 var 97 prosent av de spurte som mente at det å drikke et par ganger i uken alene og bli sterkt beruset var misbruk, var det 93 prosent som mente dette i 1989. Forskjellene blir større når vi går nedover på listen. Dette kommer tydeligere frem i figur 1.

I 1964 var det 85 prosent som ville karakterisere det å drikke noen få ganger i året alene og bli sterkt beruset som misbruk, mens den tilsvarende prosenten i 1989 var 51. Ordnet etter prosent kom dette utsagnet på

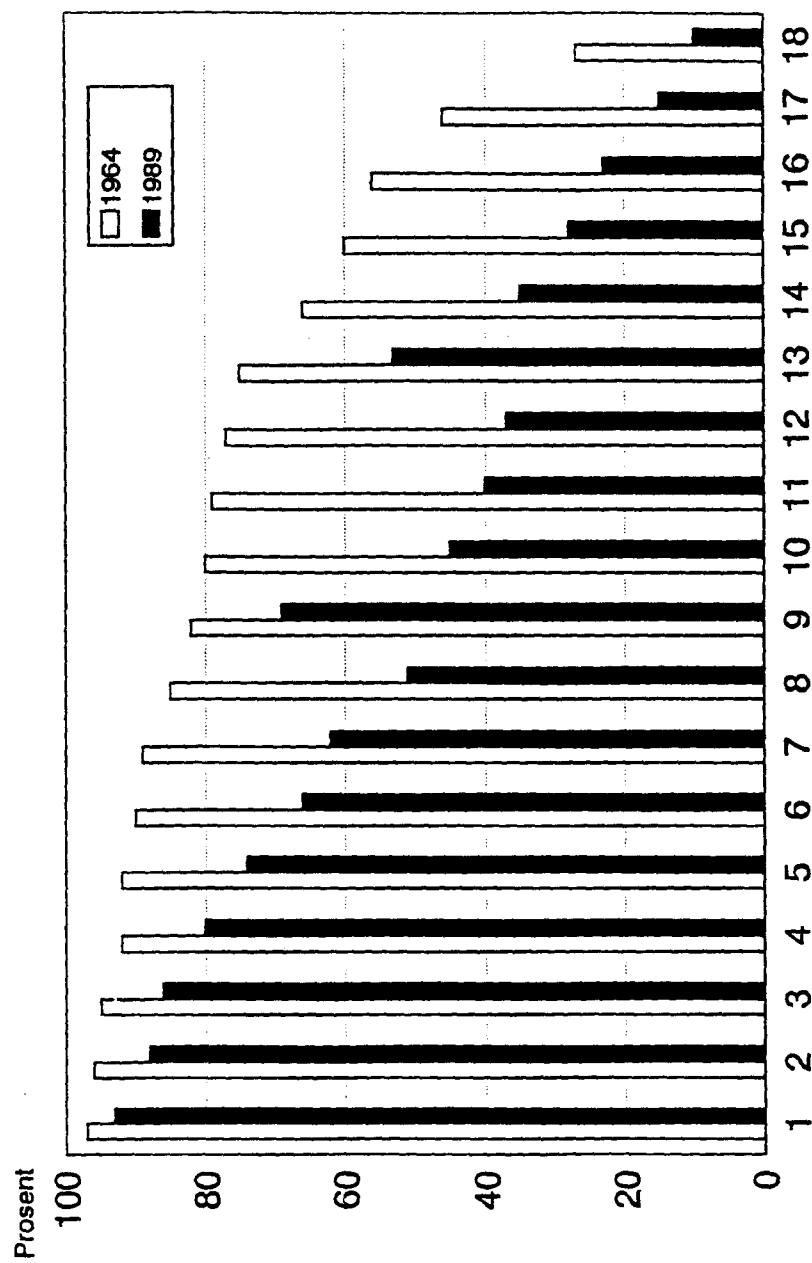
8. plass i 1964, mens det i 1989 kom på 10. plass. Utsagnene "drikker et par ganger i uken alene og blir svakt beruset" og "drikker et par ganger i uken sammen med venner og blir svakt beruset" var derimot rykket høyere opp på listen i 1989. Hyppigheten av drikkingen synes å bli tillagt større vekt i 1989.

Det å drikke noen få ganger i året med venner og bli svakt beruset var det utsagnet som færrest ville karakterisere som misbruk begge årene, men forskjellen var likevel 27 mot 10 prosent. I 1964 ble 16 av de 18 utsagnene betegnet som misbruk av over halvparten av de spurte, mens dette bare gjaldt 10 av utsagnene i 1989.

Tabell 2. Andel informanter som i 1964 og 1989 karakteriserte de nevnte måter å drikke alkohol på som misbruk.

	1964 N:500	1989 N:506
Drikker et par ganger i uken alene og blir sterkt beruset	97	93
Drikker et par ganger i uken sammen med venner og blir sterkt beruset	96	88
Drikker et par ganger i uken alene og blir nokså beruset	95	86
Drikker et par ganger i uken sammen med venner og blir nokså beruset	92	80
Drikker et par ganger i måneden alene og blir sterkt beruset	92	74
Drikker et par ganger i måneden alene og blir nokså beruset	90	66
Drikker et par ganger i måneden sammen med venner og blir sterkt beruset	89	62
Drikker noen få ganger i året alene og blir sterkt beruset	85	51
Drikker et par ganger i uken alene og blir svakt beruset	82	69
Drikker et par ganger i måneden sammen med venner og blir nokså beruset	80	45
Drikker noen få ganger i året alene og blir nokså beruset	79	40
Drikker noen få ganger i året sammen med venner og blir sterkt beruset	77	37
Drikker et par ganger i uken sammen med venner og blir svakt beruset	75	53
Drikker et par ganger i måneden alene og blir svakt beruset	66	35
Drikker noen få ganger i året sammen med venner og blir nokså beruset	60	28
Drikker noen få ganger i året alene og blir svakt beruset	56	23
Drikker et par ganger i måneden sammen med venner og blir svakt beruset	46	15
Drikker noen få ganger i året sammen med venner og blir svakt beruset	27	10

Figur 1. Andel informanter som i 1964 og 1989 karakteriserer de 18 ulike måter å drikke på som misbruk. (Jfr. tabell 2.)

Vi ser videre av tabell 2 og også i tabell 3 at all bruk av alkohol så ofte som et par ganger i uken ble betraktet som misbruk av 75 prosent av de spurte i 1964, mens dette gjaldt rundt halvparten i 1989. I 1964 ble det å bli nokså eller sterkt beruset, uansett hvor ofte dette forekom, ansett som misbruk av 60 prosent, mens den tilsvarende prosenten i 1989 var 28. Alt konsum som fant sted når en person var alene ble betraktet som misbruk av 56 av de spurte i 1964. Denne prosenten var redusert til 23 i 1989.

Av tabell 3 fremgår det ellers at det å drikke alene gjennomgående blir vurdert strengere enn det å drikke sammen med venner. Graden av beruselse slår ellers sterkt igjennom når vi ser på rangeringen av utsagnene. Vi finner to brudd i rekkefølgen. Det å drikke et par ganger i måneden alene og bli nokså beruset blir sett på som alvorligere enn om man gjør det sammen med venner og blir sterkt beruset. Det samme gjelder om man drikker noen få ganger i året. Forskjellene er imidlertid små.

Tabell 3. Utsagnene gruppert etter hvor ofte drikkingen finner sted. Prosent.

Det tyder på misbruk når en person drikker:	1964	1989
Et par ganger i uken		
- alene og blir sterkt beruset	97	93
- med venner og blir sterkt beruset	96	88
- alene og blir nokså beruset	95	86
- med venner og blir nokså beruset	92	80
- alene og blir svakt beruset	82	69
- med venner og blir svakt beruset	75	53
Et par ganger i måneden		
- alene og blir sterkt beruset	92	74
- alene og blir nokså beruset	90	66
- med venner og blir sterkt beruset	89	62
- med venner og blir nokså beruset	80	45
- alene og blir svakt beruset	66	35
- med venner og blir svakt beruset	46	15
Noen få ganger i året		
- alene og blir sterkt beruset	85	51
- alene og blir nokså beruset	79	40
- med venner og blir sterkt beruset	77	37
- med venner og blir nokså beruset	60	28
- alene og blir svakt beruset	56	23
- med venner og blir svakt beruset	27	10

Ut fra de 18 måter å bruke alkohol på som de spurte fikk seg forelagt, hadde de 19 muligheter: fra å si at ingen av de oppgitte alternativer tyder på misbruk til å si at alle tyder på misbruk. Tabell 4 viser i hvilken utstrekning disse mulighetene er benyttet i de to undersøkelsene.

Tabell 4. Antall utsagn som blir betraktet som uttrykk for misbruk

Antall utsagn	Prosent informanter		Kumulativ prosent	
	1964	1989	1964	1989
0	1.6	4.5	1.6	4.5
1	-	2.6	1.6	7.1
2	0.4	3.6	2.0	10.7
3	1.2	3.4	3.2	14.1
4	1.6	3.6	4.8	17.7
5	2.8	5.7	7.6	23.4
6	1.0	7.5	8.6	30.9
7	1.8	7.1	10.4	38.0
8	2.4	6.3	12.8	44.3
9	2.4	5.9	15.2	50.2
10	4.4	7.5	19.6	57.7
11	4.2	6.1	23.8	63.8
12	5.6	8.9	29.4	72.7
13	6.4	4.9	35.8	77.7
14	9.2	5.3	45.0	83.0
15	10.4	4.9	55.4	87.9
16	7.4	3.6	62.8	91.5
17	13.0	2.8	75.8	94.3
18	24.2	5.7	100.0	100.0
Gj.snitt	13.8	9.3		
Mann-Whitney U = 60417 Z = 14.39 p: < 0.001				

Vi ser også her at det er skjedd en klar og statistisk signifikant endring i vurderingene av hva som skal betegnes som alkoholmisbruk i løpet av de 25 år som er gått mellom de to undersøkelsene. Mens 24.2 prosent av de spurte i 1964 mente at alle de 18 måtene å bruke alkohol på tydet på misbruk, gjaldt dette bare 5.7 prosent i 1989.

Ved siden av de holdningsendringer som resultatene viser, kan vi slå fast at det er store variasjoner i oppfatninger av hva som skal karakteriseres som misbruk av alkohol. Noen betrakter så godt som all bruk av alkohol som misbruk, mens andre tar hensyn til hvor ofte det drikkes, om andre personer er tilstede eller ikke, samt hvor beruset personen blir. Noen har et strengt syn, mens andre er mere forsiktig med å kalle noe misbruk.

Utsagnene plasserer seg stort sett i samme rekkefølge for det landsdekkende utvalg som for det begrensede i 1989 etter andelen som karakteriserer det enkelte utsagn som misbruk. (Se vedlegg I, tabell 2). De to utsagnene som skilte seg ut i det begrensende utvalget faller imidlertid på plass når det gjelder landet som helhet. Prosentene er ellers nokså like for de to utvalgene.

Også for det landsdekkende utvalg er det således hyppigheten av drikkingen og graden av beruselse som slår sterkest ut i vurderingen av hva som skal kalles misbruk. Fra 92 til 75 prosent mente at det å drikke et par ganger i uken og bli enten sterkt eller nokså beruset måtte sies å være misbruk. En som drakk et par ganger i uken alene og ble svakt beruset ble karakterisert som misbruker av 65 prosent. Selv det å drikke et par ganger i uken sammen med venner og bli svakt beruset blir betegnet som misbruk av over halvparten av de spurte. Selv om prosenten deretter avtar forholdsvis raskt, ser vi at 20 prosent anså det å drikke noen få ganger i året alene og bli svakt beruset for misbruk.

Holdninger og sosial bakgrunn

I 1964-undersøkelsen ble det påvist visse sammenhenger mellom folks syn på hva de ville kalle misbruk og en del sosiale bakgrunnsfaktorer som kjønn, alder, utdanning, inntekt, religiøse og alkoholpolitiske standpunkt, samt personens egne drikkevaner (1). Vi skal her se på i hvilken grad det har funnet sted endringer med hensyn til disse faktorene i løpet av 25-årsperioden.

Det antall utsagn som ble klassifisert som misbruk ble brukt som mål på den enkeltes strenghet når det gjaldt begrepet alkoholisbruk. De 18 alternativene ble delt i fire grupper med omtrent en fjerdedel av det totale utvalg i hver gruppe. De fire gruppene i 1964-undersøkelsen skiller mellom dem som betraktet 0-11 (gruppe 1), 12-14 (gruppe 2), 15-17 (gruppe 3) og alle 18 alternativene (gruppe 4) som misbruk. De tilsvarende grupper i 1989-undersøkelsen består av informanter som mener at 0-5 (gruppe 1), 6-8 (gruppe 2), 9-12 (gruppe 3) og 13-18 (gruppe 4) av de alternative drikke-måtene tyder på misbruk. Gruppe 4 representerer altså det strengeste synet.

Tabell 5. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter kjønn og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

		Gruppe					
Kjønn	1	2	3	4	Sum	N*	
1964							
Menn	32	29	26	13	100	250	
Kvinner	16	13	35	36	100	250	
1989							
Menn	26	21	27	26	100	252	
Kvinner	21	21	30	29	101	254	

* Ubesvarte er utelatt i alle tabellene. Prosentbasis vil derfor variere.

Tabell 5 viser klare forskjeller i oppfatninger mellom menn og kvinner i 1964. Mens 36 prosent av kvinnene klassifiserte alle de 18 drikkesituasjonene de fikk seg forelagt som misbruk, gjaldt dette bare 13 prosent av mennene. Kvinnene hadde tydeligvis snevrere grenser for hva de ville kalle akseptabel bruk av alkohol enn mennene. Denne forskjellen synes stort sett å ha jevnet seg ut i 1989, selv om kvinnene fortsatt har et noe strengere syn enn mennene.

Alder synes å spille en rolle når det gjelder oppfatninger av misbruk (tabell 6). I 1964 viste det seg en klar tendens til strengere syn med økende alder. Blant spurte som var 50 år eller eldre var det 36 prosent som mente at alle de angitte drikketilfellene tydet på misbruk, mens tilsvarende prosent bare var 14 i de yngste aldersgruppene. Den samme tendensen gjør seg gjeldende i 1989, om enn i noe svakere grad.

Tabell 6. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter alder og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

Alder	Gruppe				Sum	N
	1	2	3	4		
1964						
20-39 år	30	19	37	14	100	193
40-49 "	27	22	27	25	101	136
50 + "	15	23	27	36	101	171
1989						
20-39 år	24	28	31	18	101	225
40-49 "	21	22	28	30	101	97
50 + "	25	12	26	38	101	184

Tilsvarende forskjeller fremkom også når det gjaldt utdanning (tabell 7) og inntekt (tabell 8).

Tabell 7. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter utdanning og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

Gruppe							
Utdannelse	1	2	3	4		Sum	N
1964							
Kun folke- skole *	19	21	21	39		100	156
Videregående utdannelse	26	21	36	18		101	314
1989							
Kun grunn- skole *	21	21	29	29		100	313
Videregående utdannelse	27	21	27	25		100	190

* Folkeskolen var 7-årig, mens grunnskolen er 9-årig.

Personer med bare folkeskoleutdanning hadde i 1964 et noe strengere syn på hva som skulle kalles alkoholisbruk enn de som hadde ytterligere skolegang. Denne forskjellen er nesten forsvunnet i 1989.

Personer med lav familieinntekt vurderte i 1964 oftere de drikkesituasjonene de fikk seg forelagt som alkoholisbruk enn de med høy inntekt. Tilsvarende forskjeller ble ikke funnet i 1989. Inntektsgruppene er fremkommet ved å dele inntektsfordelingen for de to utvalgene i omtrent to like store deler.

Tabell 8. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter familieinntekt og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

Gruppe					Sum	N
Inntekt	1	2	3	4		
1964						
Lav inntekt	19	18	33	30	100	263
Høy inntekt	29	25	29	17	100	228
1989						
Lav inntekt	20	21	32	28	101	235
Høy inntekt	24	23	27	27	101	229

Når det gjelder sammenhengen mellom de spurtes syn på alkoholbruk og deres mere ideologiske orientering, kan vi se på graden av religiøsitet og avhold/ikke avhold med hensyn til alkohol.

Tabell 9. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter religiøsitet og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

	Gruppe					
Religiøsitet	1	2	3	4	Sum	N
1964						
Religiøs	13	18	25	44	100	180
Ikke religiøs	30	23	34	13	100	320
1989						
Religiøs	11	15	32	42	100	185
Ikke religiøs	30	24	27	19	100	316

Som tabell 9 viser er det stort samsvar mellom tallene for de to årene. De som erklærer seg selv for religiøse er meget strengere i sin vurdering av hva de vil kalle alkoholmisbruk sett i forhold til de ikke-religiøse.

Som vi kunne vente er forskjellene enda klarere når vi ser på de spurtes eget forhold til alkoholbruk (tabell 10).

Tabell 10. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter avholdne/ikke avholdne og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

Avhold/ ikke avhold	Gruppe				Sum	N
	1	2	3	4		
1964						
Avholdne	4	13	15	69	101	131
Ikke avholdne	31	24	37	8	100	369
1989						
Avholdne	13	12	24	50	99	82
Ikke avholdne	25	23	29	23	100	423

Erklærte avholdsfolk er svært strenge i sitt syn på hva de vil kalle alkoholmisbruk. Dette gjelder begge årene, dog ikke i like sterk grad i 1989. Tallene for ikke-avholdne i 1989 kan tyde på at deres holdninger er blitt strengere i løpet av 25-års perioden. Dette kan ha sammenheng med at de som tidligere var avholdsfolk, idag er lavtkonsumerende og strenge.

Den forskjellen vi har kunnet registrere mellom avholdne og ikke-avholdne gjør det naturlig å spørre om i hvilken grad ulike konsumnivåer virker inn på folks syn på alkoholbruk og om det har skjedd endringer her. I tabell 11 er utvalgene delt inn i fire grupper etter antall drikkesituasjoner pr. år og antall glass de vanligvis drikker hver gang.

Tabell 11. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter alkoholkonsum og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

Antall drikke- situasjoner pr. år	Gruppe				Sum	N
	1	2	3	4		
1964						
Ikke-bruker	3	14	17	66	100	137
1- 4 ganger	17	28	40	15	100	131
5- 12 "	32	17	46	5	100	128
13-365 "	50	29	17	4	100	101

1989						
Ikke-bruker	25	14	23	38	100	116
1- 4 ganger	18	11	30	41	100	83
5- 12 "	15	25	30	13	101	114
13-365 "	30	28	30	13	101	193

Gj.snittl. ant. glass pr. gang						
1964						
Ikke-bruker	7	16	18	59	100	159
1 glass	18	24	46	13	101	136
2 "	37	24	32	7	100	137
3 +	49	22	28	2	101	68

1989						
Ikke-bruker	26	12	22	40	100	121
1 glass	13	13	32	41	99	90
2 "	20	22	32	26	100	139
3 +	30	31	28	11	100	156

Tabell 11 viser at de spurtes eget forbruk av alkohol har en klar sammenheng med deres syn på hva som skal betegnes som misbruk. De med det

høyeste forbruk uttrykker oftere et mere liberalt syn enn de som drikker mindre. Som vi har sett tidligere har de som drikker et mindre strengt syn enn de som ikke drikker. I tillegg viser tabell 11 at strengheten avtar når forbruksnivået øker. Denne tendensen er tilstede i begge undersøkelsene, men gjør seg sterkest gjeldende i 1964.

Et av formålene med undersøkelsen i 1964 var se på eventuelle regionale forskjeller i synet på alkoholbruk. Tradisjonelt har avholdsbevegelsen og religiøse organisasjoner hatt et sterkt fotfeste på Vestlandet og det vil være av interesse å finne ut i hvilken grad dette har hatt innflytelse på befolkningens holdninger i disse spørsmål.

Tabell 12. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter region, drikkevaner og antall utsagn klassifisert som misbruk (gruppe 1-4).

Region/ drikkevaner	Gruppe				Sum	N
	1	2	3	4		
1964						
Østlandet						
Ikke-brukere	2	19	17	62	100	53
Brukere	29	27	32	13	101	196
Total	23	25	28	23	99	249
Vestlandet						
Ikke-brukere	5	9	13	73	100	78
Brukere	34	21	42	4	101	173
Total	25	18	33	25	101	251
1989						
Østlandet						
Ikke-brukere	21	9	27	44	101	34
Brukere	28	20	29	23	100	230
Total	27	19	28	26	100	264
Vestlandet						
Ikke-brukere	8	15	23	54	100	48
Brukere	22	25	30	23	100	193
Total	19	23	29	29	100	241

Som vi ser av totaltallene i tabell 12 er det ingen markerte forskjeller i noen av årene mellom Østlandet og Vestlandet i synet på hva som skal kalles misbruk. Ser vi imidlertid på brukere og ikke-brukere innen hver region, finner vi visse forskjeller. For 1964 slår det ulike syn blant brukere og ikke-brukere sterkere ut på Vestlandet enn på Østlandet. Ikke-brukerne på Vestlandet hadde et strengere syn enn på Østlandet, mens brukerne var

mindre strenge på Vestlandet enn på Østlandet. Tallene for 1989 viser de samme tendenser for ikke-brukere, dog i noe mindre grad, mens vi ikke finner noen forskjeller for brukere.

I fremstillingen hittil har vi stort sett holdt oss til en bakgrunnsfaktor av gangen og sett på om det var noen sammenheng mellom denne og vurderingen av ulike måter å bruke alkohol på. Tallene for 1964 viser ganske klare sammenhenger for de fleste variablene, idet kvinner, eldre, de med lav inntekt og utdanning, religiøse, avholdende og de med lavt konsum gjennomgående var strengere i sitt syn på hva som kan karakteriseres som alkoholmisbruk enn andre. I 1989 hadde forskjellene jevnet seg noe ut når det gjaldt kjønn, og forsvunnet når det gjaldt utdanning og inntekt, mens de fortsatt var tilstede for de øvrige variablene.

Resultatene for det landsdekkende utvalg i 1989 avviker lite fra det vi fant for det begrensede utvalg på dette punkt. Kvinner, eldre, personer med lav utdanning og inntekt har en tendens til oftere å karakterisere noe som misbruk enn menn, yngre, personer med høyere utdanning og høy inntekt.

Sett i forhold til alkoholpolitisk standpunkt og religiøsitet finner vi imidlertid klare forskjeller også i befolkningen som helhet. Prosenten som betegner noe som misbruk ligger høyere særlig for avholdsfolk, men også for de religiøse. Mens det blant avholdsfolk var 32 prosent og blant de religiøse 17 prosent som mente at det å drikke noen få ganger i året sammen med venner og bli svakt beruset var misbruk, var den tilsvarende prosenten for folk som drakk alkohol og folk som ikke var religiøse 5 prosent. De samme forskjeller fremkom også når det gjaldt graden av drikking. Fordelingen på landsdeler ga imidlertid ingen klare utslag, bortsett fra at prosenten gjennomgående lå noe høyere for de fleste utsagn på Sør- og Vestlandet.

Siden vi må regne med en innbyrdes sammenheng mellom flere av de variablene som inngår i denne fremstillingen, har vi gjennom regresjons-

analyse søkt å finne frem til den eller de variablene som viste den klareste sammenheng med vurderingen av alkoholbruk.

I 1964 viste dette seg å være egen drikkefrekvens og kjønn. Det å vite hvor ofte en person brukte alkohol og om vedkommende var mann eller kvinne skulle gjøre det mulig å forutsi med stor grad av sannsynlighet om personen hadde et strengt eller mindre strengt syn på alkoholbruk.

I 1989 var det hvor mye en person vanligvis drakk ved hver drikkesituasjon og religiøsitet som viste seg å være de viktigste variablene når det gjaldt å forutsi en persons syn på alkoholbruk.

Også mellom disse variablene må vi regne med en viss sammenheng som det kan være grunn til å se litt nærmere på.

Tabell 13. Prosent av de spurte som i 1964 mente at 23 eller flere av 27 utsagn om drikkevaner tyder på misbruk av alkohol etter kjønn og drikkehyppighet.

Antall drikke- situasjoner pr. år	Menn	Kvinner
Ikke bruker	68	86
1-11 ganger	45	56
12 +	14	22
I alt	35	62
Prosentbasis	251	249

Av tabell 13 ser vi at 35 prosent av mennene og 62 prosent av kvinnene i 1964 klassifiserte minst 23 av de 27 utsagnene som inngikk i undersøkelsen som misbruk av alkohol. Samtidig ser vi at det både for menn og kvinner er store forskjeller i synet på alkoholbruk alt etter hvor ofte de selv

drikker. De to kjønn synes å nærme seg hverandre i oppfatning med økende drikkehyppighet.

Tabell 14 viser en tilsvarende sammenheng mellom de to viktigste variablene i 1989.

Tabell 14. Prosent av de spurte som i 1989 mente at 12 eller flere av 18 utsagn om drikkevaner tydet på misbruk av alkohol etter drikkemengde og religiøsitet.

Ant. glass pr. drikkesituasjon	Religiøs	Ikke religiøs
Ikke bruker	59	28
1 glass	67	43
2 glass	46	37
3 glass +	15	15
I alt	49	27
Prosentbasis	185	316

Vi ser her at det totalt sett og særlig blant dem som ikke drikker eller har et beskjedent forbruk, er store forskjeller i synet på misbruk. Forskjellene avtar imidlertid med økende konsum, og for dem som drikker 3 glass eller mere hver gang er det ingen forskjell. Eget alkoholkonsum synes derfor å være den variabelen som slår sterkest igjennom når det gjelder å forutsi en persons oppfatning av hva som skal betegnes som alkoholmisbruk.

Oppfatninger av alkoholisme og alkoholikere

Diskusjonen omkring alkoholisme og hvorfor folk blir alkoholikere er stadig like aktuell både blant fagfolk og blant folk flest. Det er nok å minne om sykdomsmodellen og spørsmål omkring hva slags behandling alkoholikere

trenger. Undersøkelsen i 1964 søkte å få tak i folks oppfatning av fenomenet alkoholisme, om de betraktet det som en sykdom eller karaktersvakhet, om det var selvforskyldt eller ikke og hvem som eventuelt var best skikket til å hjelpe alkoholikere.

Følgende spørsmål ble stillet i 1964 og i 1989:

"Det er forskjellige meninger om hva alkoholisme egentlig er for noe. Noen mener det er en sykdom, men andre mener at det er et tegn på svak karakter. Hva mener du om dette? Tror du at alkoholisme for det meste er en sykdom eller karaktersvakhet?" (Tabell 15 og 16).

"Mener du at alkoholikeren selv er skyld i at han er blitt alkoholiker, eller kan han etter din mening ikke noe for det?" (Tabell 17 og 18).

Vi skal se hvilke endringer i oppfatninger som eventuelt gjør seg gjeldende her ved å sammenholde resultatene fra 1964 med resultatene for det reduserte utvalget i 1989.

Tabell 15. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter oppfatning av alkoholisme.

Oppfatning av alkoholisme	1964	1989
Sykdom	41	26
Karaktersvakhet	37	35
Begge deler	23	39
Total	101	100
Prosentbasis	500	501

Som det fremgår av tabell 15 var det omtrent en like stor andel av de spurte i 1964 og 1989 som så på alkoholisme som en karaktersvakhet. I 1964 gikk imidlertid oppfatningene mere i retning av at alkoholisme var en sykdom, mens den største andelen i 1989 mente at alkoholisme måtte betegnes som både sykdom og karaktersvakhet. Tabell 16 viser fordelingen av svarene på dette spørsmålet på en del av de bakgrunnsvariablene som inngår i undersøkelsen.

Tabell 16. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter oppfatning av alkoholisme og kjønn, alder, avhold, religiøsitet, bosted og syn på misbruk.

	Sykdom		Karakter- svakhhet		Begge deler		Prosent- basis	
	1964	1989	1964	1989	1964	1989	1964	1989
Total	41	26	37	35	23	39	500	501
<u>Kjønn</u>								
Mann	44	27	35	36	21	37	250	249
Kvinne	38	25	38	34	24	41	250	252
<u>Alder:</u>								
20-39 år	44	32	36	29	20	39	193	222
40-49 "	40	28	37	30	23	42	136	97
50 + "	37	18	37	45	26	38	171	182
Avholdende	30	20	41	42	29	38	131	81
Ikke avhold.	45	27	35	34	20	39	369	419
Religiøs	39	21	39	40	22	40	180	184
Ikke religiøs	42	29	35	32	23	39	320	313
<u>Bosted:</u>								
Østlandet	41	25	31	36	28	39	249	260
Vestlandet	41	27	42	34	17	39	251	241
<u>Ant. utsagn bedømt som misbruk:</u>								
Gruppe 1	44	34	38	32	19	35	119	117
Gruppe 2	44	31	30	28	26	41	106	105
Gruppe 3	43	22	34	34	23	43	154	143
Gruppe 4	32	18	44	45	24	37	121	136

Det fremkommer ingen markante utslag eller endringer i tabell 16 utover det som er kommentert ovenfor. De yngre synes i begge undersøkelsene oftere å kalle alkoholisme en sykdom enn de eldre. I 1989 er det særlig de eldste som mener at alkoholisme er en karaktersvakhet. Ikke avholdende, særlig i 1964, hadde en tendens til å se på alkoholisme som sykdom, mens avholdende oftere ga det betegnelsen karaktersvakhet. Her fant vi forøvrig samsvar med konsumets størrelse, i det de som drakk mest oftere så på alkoholisme som enn sykdom, mens de som drakk mindre mente at karaktersvakhet lå til grunn. En tendens i samme retning finner vi for de religiøse sett i forhold til de ikke religiøse.

Bortsett fra at de spurte på Vestlandet i 1964 oftere betegnet alkoholisme som karaktersvakhet og folk på Østlandet oftere mente det både var en sykdom og karaktersvakhet, fant vi ingen klare regionale forskjeller på dette punkt. Sett i forhold til hva folk oppfatter som alkoholmisbruk, ser vi imidlertid at de som har et strengt syn her oftere betegner alkoholisme som en karaktersvakhet, mens de som har et mere liberalt syn på hva som skal kalles misbruk oftere ser på alkoholisme som sykdom.

Tabell 17. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter hvorvidt de mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det eller ikke.

Skyld/ <u>ikke skyld</u>	1964	1989
Selv skyld	76	60
Kan ikke noe for det	11	12
<u>Tvil, vet ikke</u>	14	28
Total	101	100
<u>Prosentbasis</u>	500	501

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det eller ikke (tabell 17), ser vi at andelen som mener at de ikke kan noe for det er den samme i de to undersøkelsene. Det er imidlertid en betydelig nedgang fra 1964 til 1989 i andelen som mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det, med en tilsvarende økning i andelen som er i tvil eller ikke vet.

Tabell 18. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter hvorvidt de mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det eller ikke og kjønn, alder, avhold, religiøsitet, bosted og syn på misbruk.

	Selv 1964	skyld 1989	Ikke skyld selv		Tvil Vet ikke		Prosent- basis	
	1964	1989	1964	1989	1964	1989	1964	1989
Total	76	60	11	12	14	28	497	499
<u>Kjønn</u>								
Mann	76	60	12	13	13	27	248	252
Kvinne	75	60	10	12	15	29	249	247
<u>Alder:</u>								
20-39 år	78	57	12	9	10	34	192	221
40-49 "	77	58	9	15	14	27	135	96
50 + "	71	64	12	15	17	21	170	182
<u>Avholdende</u>	78	68	10	11	12	21	130	81
Ikke avhold.	75	58	11	13	14	29	367	417
<u>Religiøs</u>	79	62	8	17	13	21	179	183
Ikke religiøs	74	59	13	9	14	31	318	311
<u>Bosted:</u>								
Østlandet	71	64	13	9	17	27	247	259
Vestlandet	80	55	10	15	10	30	250	240
<u>Ant. utsagn bedømt som misbruk:</u>								
Gruppe 1	77	54	11	13	13	33	119	117
Gruppe 2	77	60	9	12	14	29	105	104
Gruppe 3	75	57	11	16	14	27	153	141
Gruppe 4	73	67	13	9	13	24	120	137

Heller ikke i tabell 18 finner vi noen klare utslag på de variablene som inngår. I 1964 var det en noe større andel av de yngre aldersgruppene som mente at alkoholikere selv hadde skyld for at de var blitt det, mens dette i 1989 oftere gjaldt de eldste. De yngste var da mere i tvil.

Blant dem som var avholdende var det en større andel som mente at alkoholikere selv hadde skyld, særlig gjaldt dette i 1989. I 1964 var det relativt mange på Vestlandet som svarte at alkoholikere selv var skyld i at de var blitt det, mens dette i 1989 mere gjaldt spurte fra Østlandet.

Fordelingen etter syn på misbruk viser at andelen som i 1989 mener at alkoholikere har seg selv å takke for at de er blitt det, øker med graden av strenghet, samtidig som andelen tvilere avtar.

I tabell 19 har vi satt sammen svarene på de to spørsmålene om synet på alkoholisme og skyld for de to undersøkelsene.

Tabell 19. Prosentvis fordeling av de spurte i 1964 og 1989 etter oppfatning av alkoholisme og hvorvidt de mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det.

<u>1964</u>	Sykdom	Karakter- svakhet	Begge deler	Tot.	Prosent- basis
Selv skyld	36	41	23	100	375
Ikke skyld					
selv	66	22	13	101	55
Tvil	48	22	30	100	67
Totalt	41	37	23	101	497
<u>1989</u>					
Selv skyld	18	44	38	100	295
Ikke skyld					
selv	54	28	18	100	61
Tvil	31	20	49	100	139
Totalt	26	35	39	100	495

Naturlig nok er det kombinasjonene sykdom/ikke skyld og karaktersvakhet/selv skyld som er de fremtredende i tabell 19 begge årene. Samtidig ser vi at en god del av dem som betrakter alkoholisme som sykdom mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det, eller at de ikke er skyld i det selv om karaktersvakhet ligger til grunn.

Om vi ser på de samme resultatene for befolkningen som helhet i 1989, finner vi at det totalt sett er en like stor andel (31 prosent) som mener at alkoholisme er henholdsvis en sykdom og en karaktersvakhet, mens de fleste mener at det er begge deler. (Vedlegg I, tabell 3). Fordelingen på de variablene som inngår i tabellen viser ingen store utslag. Tendensen synes å være at menn i større grad enn kvinner karakteriserer alkoholisme som en karaktersvakhet, mens kvinnene oftere mener det både er en karaktersvakhet og sykdom. Andelen som mener at alkoholisme er en karaktersvakhet øker med økende alder, mens de yngre i større grad ser på alkoholisme som en sykdom. Andelen som betrakter alkoholisme som en karaktersvakhet er noe høyere blant dem med bare grunnskole, blant dem som er avholdne, religiøse eller drikker lite og som er strenge i sin vurdering av hva som er misbruk.

Når det gjelder spørsmålet om alkoholisme er selvforskyldt eller ikke, finner vi at 58 prosent av befolkningen mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det, mens 30 prosent oppgir at de er i tvil eller ikke vet. (Vedlegg I, tabell 4). Heller ikke her finner vi spesielt store variasjoner når vi splitter opp på de ulike variablene, selv om vi finner noen av de samme tendensene som i tabell 3. Andelen som mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det er noe høyere blant de eldre, de med bare grunnskole, de som er avholdende eller drikker lite og de som har et strengt syn på hva de mener er misbruk.

Våre funn på dette punkt samsvarer med resultatene fra en annen norsk undersøkelse basert på intervjuer med 806 yrkesaktive personer ansatt i 40 forskjellige bedrifter fordelt på 15 av landets fylker. Nærmere 40 prosent

av dem som ble intervjuet sa seg enten helt enig eller nokså enig i at alkoholavhengige selv er skyld i sine problemer. Mellom 31 og 45 prosent av utvalget inntok negative holdninger til alkoholikeres behandlings- og trygderettigheter, noe som innebærer at de ikke ser på alkoholisme som en sykdom i samme grad og forstand som andre pasientgrupper. Undersøkelsen konkluderer med at alkoholavhengige fortsatt er sosialt stigmatisert (3).

I 1989 tok vi med følgende nye spørsmål:

"Mener du at alkoholikere selv kan slutte å drikke, eller må de etter din mening ha hjelp av andre?"

Tabell 20. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter hvorvidt de mener at alkoholikere trenger hjelp eller ikke for å slutte å drikke.

	Prosent
Kan slutte selv	14
Trenger hjelp	77
Tvil, vet ikke	9
Sum	100
Prosentbasis	1208

Vi ser at 77 prosent av de spurte på landsbasis mente at alkoholikere trenger hjelp for å slutte å drikke, mens bare 14 prosent mente at de kan klare å slutte ved egen hjelp. Bortsett fra at det er en noe større andel blant kvinnene som mener at alkoholikere må ha hjelp, og at mennene har større tro på at alkoholikere kan klare å slutte selv, finner vi få klare utslag på de øvrige variablene. (Vedlegg I, tabell 5).

Samvariasjon mellom på den ene siden den oppfatning folk har av hva alkoholisme er og på den annen side det syn de har på spørsmålet om alkoholisme er selvforskyldt eller ikke og om alkoholikere trenger hjelp

eller ikke kommer klarere frem når vi ser på det landsomfattende materialet. I tabellene 21-23 er disse variablene sammenholdt.

Tabell 21. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter oppfatning av alkoholisme og om de mener alkoholikere selv har skyld eller ikke.

Alkoholisme er:	Selv skyld	Ikke skyld selv	Tvil	Total
Sykdom	23	56	36	31
Karaktersvakhet	40	24	19	31
Begge deler	37	20	45	38
Sum	100	100	100	100
Prosentbasis	692	149	354	1195

Tabell 21 viser et klart samsvar mellom det å betrakte alkoholisme som en sykdom og det å mene at alkoholikere ikke selv har skyld for at de er det. Det er også samsvar mellom det å se på alkoholisme som en karaktersvakhet og det å mene at man selv er skyld i at man er alkoholiker. De som mener at alkoholisme kan være begge deler er ofte i tvil om "skyldsspørsmålet".

Tabell 22. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter oppfatning av alkoholisme og hvorvidt de mener alkoholikere kan klare å slutte å drikke selv eller ikke.

Alkoholisme er:	Kan slutte selv	Må ha hjelp	Tvil Vet ikke	Total
Sykdom	23	34	19	31
Karaktersvakhet	43	30	26	31
Begge deler	34	37	55	38
Sum	100	101	100	100
Prosentbasis	167	926	108	1201

Vi finner også samsvar mellom det å se på alkoholisme som sykdom og det å mene at alkoholikere må ha hjelp til å slutte. (tabell 22). Videre ser vi at de som mener at alkoholisme er en karaktersvakhet, er mere tilbøyelig til å mene at alkoholikere kan klare å slutte selv. Også her har kombinasjonen både sykdom og karaktersvakhet og usikkerhet om alkoholikere må ha hjelp eller ikke en høy andel. Andre kombinasjoner er selvsagt også logisk mulig.

Tabell 23. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter oppfatning av alkoholisme og om de mener alkoholikere selv har skyld eller ikke.

	Selv skyld	Ikke skyld selv	Tvil Vet ikke	Total
Kan slutte selv	15	11	12	14
Trenger hjelp	76	85	76	77
Tvil, vet ikke	9	4	12	9
Sum	100	100	100	100
Prosentbasis	695	148	365	1208

Når vi sammenholder svarene på spørsmålet om alkoholikere trenger hjelp eller ikke for å slutte å drikke med svarene på spørsmålet om de selv har skyld i at de ble alkoholikere eller ikke (tabell 23), finner vi at kombinasjonen "Ikke skyld selv/Trenger hjelp" har en noe høyere andel. Ellers er det gjennomgående resultat at alle trenger hjelp uansett hva som er grunnlaget for alkoholismen.

Hvem kan hjelpe?

Som vi så av tabell 20 mener tre fjerdedeler av befolkningen at alkoholikere må ha hjelp av andre for å kunne klare å slutte å drikke. Det stadig aktuelle spørsmål er så hvem som er best egnet til å yte den hjelp alkoholikere trenger. De spurte fikk seg forelagt en liste på åtte forskjellige grupper av personer og bedt om å angi to av disse gruppene som de mente var best, henholdsvis minst skikket til å få alkoholikere til å slutte å drikke. Resultatene fremgår av tabell 24. Prosentene baserer seg på de antall valg (svar) hver av gruppene fikk.

Tabell 24. Prosentvis fordeling av svar på spørsmålet om hvem de spurte i 1964 og 1989 mener er best, henholdsvis minst skikket til å hjelpe alkoholikere til å slutte å drikke.

Hjelpere	Best skikket		Minst skikket	
	1964	1989	1964	1989
Politiet	0	0	37	28
Tidligere alkoholikere	30	38	3	2
Avholdsfolk	4	2	20	27
Leger	16	11	1	3
Personlige venner	15	26	6	5
Sosialarbeidere	12	11	12	5
Prester	5	1	9	18
Psykologer	14	9	2	7
Vet ikke	5	1	11	5
Sum	101	99	101	100
Prosentbasis (ant. svar)	952	953	891	902

Fordelingen viser at tidligere alkoholikere blir nevnt oftest som best skikket til å hjelpe alkoholikere. Dette gjelder begge årene, med en prosentvis økning. I 1989 falt 38 prosent av svarene på denne gruppen, mot 30 prosent i 1964. Leger, personlige venner og psykologer var ellers grupper som ble hyppig nevnt i 1964. En viss endring synes å ha gjort seg gjeldende, idet færre anser leger og psykologer som best skikket i 1989, mens en større andel betrakter personlige venner som viktige. Generelt sett kan det synes som om fagfolk i 25-års perioden har tapt terreng i forhold til legfolk når det gjelder hvem folk oppfatter som best skikket til å hjelpe alkoholikere.

Politiet og avholdsfolk er de to gruppene som pekes ut som minst skikket til å få alkoholikere til å slutte å drikke. Politiet har øket sin anseelse noe i så måte i løpet av 25 år, mens vi finner en økende andel som betrakter avholdsfolk og prester som mindre skikket til å hjelpe.

I 1964 inngikk edruskapsnemndene som et svaralternativ. Siden disse i mellomtiden er avskaffet, er de slått sammen med sosialarbeidere i tabell 24. Ved vurdering av de endringene som fremkommer tabellen er det nødvendig å ta dette i betraktning. Det kan for eksempel tenkes at avholdsfolk og sosialarbeidere har vært alternative svar i 1989.

Tabell 25 viser en rangering av gruppene basert på en beregnet gjennomsnittsskåre etter hvor ofte hver gruppe var nevnt som best skikket (1), ikke nevnt (2) eller nevnt som minst skikket (3).

Tabell 25. Rangering av de gruppene som de spurte i 1964 og 1989 skulle angi som best, henholdsvis minst skikket til å få alkoholikere til å slutte å drikke.

	1964		1989	
	Rang	Skåre	Rang	Skåre
Tidligere alkoholikere	1	(1.44)	1	(1.29)
Leger	2	(1.70)	3	(1.84)
Psykologer	3	(1.74)	5	(1.95)
Personlige venner	4	(1.84)	2	(1.61)
Edruskapsnemnd/Sosialarbeider	5	(1.99)	4	(1.88)
Prester	6	(2.10)	6	(2.32)
Avholdsfolk	7	(2.35)	7	(2.50)
Politiet	8	(2.77)	8	(2.54)

Vi får i tabell 25 bekreftet at tidligere alkoholikere oftest blir vurdert som best skikket til å få alkoholikere til å slutte å drikke. De kom ut som nr. 1 i begge undersøkelsene. Oppfatningen av leger og psykologer har imidlertid endret seg. Mens de i 1964 lå på 2. og 3. plass, kom de i 1989 på henholdsvis 3. og 5. plass. Personlige venner synes å bli tillagt større betydning i 1989. Prester, avholdsfolk og politiet får samme plassering i begge undersøkelsene, henholdsvis 6., 7., og 8. plass. Gruppene edruskapsnemnd og sosialarbeider er slått sammen i denne tabellen.

Sett i forhold til de øvrige variablene som inngår i undersøkelsene finner vi ingen store variasjoner i synet på hvem som ansees som best skikket til å ta seg av alkoholikere. Dette gjelder variablene kjønn, alder, bosted, religiøsitet, og synet på alkoholisme og alkoholmisbruk. Det kan spores en viss tendens når det gjelder alkoholkonsum, idet de som drikker nevner tidligere alkoholikere oftere som best skikket, mens avholdsfolk oftere synes å ha mere tro på leger. Det kan heller ikke påvises noen klare endringer her i løpet av 25-års perioden.

Det er godt samsvar mellom resultatene for det landsdekkende utvalget og resultatene for det begrensede utvalget på dette punkt. (Vedlegg I, tabell 6.)

I 1989 tok vi også med et spørsmål om hvor stor andel av den voksne mannlige befolkning som etter de spurtes mening drikker på en slik måte at de må betegnes som misbrukere av alkohol.

Tabell 26. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter hvor stor andel av den mannlige befolkning de mener kan betegnes som alkoholmisbrukere.

Andel misbrukere	Prosent
Under 1 prosent	14
1-10 "	38
11-20 "	21
21-30 "	13
31-40 "	6
41-50 "	4
Over 50 "	5
Sum	101
Prosentbasis	1224

På bakgrunn av de ulike oppfatninger av hva alkoholmisbruk er som er beskrevet tidligere i rapporten, er det kanskje ikke til å undres over at vi får en svarfordeling som den i tabell 26. Selv om vel halvparten av de spurte angir 10 prosent eller mindre, er det tydelig at mange har et strengt syn på hva som er misbruk. Vi finner en viss sammenheng i retning av at de strengeste (de som bedømmer flest utsagn som misbruk) har noe større tilbøyelighet til å angi en høyere andel mannlige misbrukere i befolkningen.

Det er ingen klare forskjeller på kvinner og menn på dette punkt.

Problemer forbundet med alkoholmisbruk

Ved siden av befolkningens oppfatning av alkoholproblemets størrelse, og med tanke på den aktuelle debatt om konsekvenser av alkoholmisbruk, mente vi det kunne være av interesse å få et inntrykk av hvilke typer av problemer som følge av alkoholmisbruk folk anser som viktige. Tabell 27 viser fordelingen på de problemområder de spurte fikk seg forelagt.

Tabell 27. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter hvilke problemer som følge av alkoholmisbruk de anser som viktigst.

Problemområde	Prosent
Problemer i familien	33
Trafikkulykker	26
Helseproblemer	18
Kriminalitet	10
Nerveproblemer og andre psykiske plager	8
Krangel og slagsmål	3
Fyll og uorden	2
Sum	100
Prosentbasis	1199

Selv om de kategoriene som var oppgitt er omfattende og kan inneholde ulike typer problemer, ser vi at problemer i familien er det området folk mener er viktigst når det gjelder følger av alkoholmisbruk. Trafikkulykker og helseproblemer kommer også høyt, mens problemer som til daglig kanskje fremstår som alvorlige, som krangel og slagsmål og fyll og uorden

ikke blir tillagt så stor betydning. Fordelingen på de ulike bakgrunnsvariable gir ingen store utslag. (Se vedlegg I, tabell 7).

På den tiden 1989-undersøkelsen ble foretatt var loven om promillekjøring nylig blitt endret. Likeledes forelå det et forslag om å åpne muligheten for å tvangsbehandle folk med store alkoholproblemer i inntil tre måneder. Vi fant at det kunne være av interesse å få tak i folks syn på disse endringene.

Når det gjelder promillekjøring stilte vi følgende spørsmål:

"Loven om promillekjøring ble nylig endret slik at det nå er anledning til å idømme bot istedenfor fengsel. Mener du at promillekjørere bør ilegges en straff på 21 dagers ubetinget fengsel eller bør de få en meget høy bot?"

Tabell 28. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter holdning til ulike straffereaksjoner på promillekjøring.

Holdning til straff	Prosent
Fengselsstraff	19
Høy bot	53
Begge deler	25
Tvil, vet ikke	3
Sum	100
Prosentbasis	1220

Vi ser av tabell 28 at over halvparten av de spurte mener at promillekjørere bør få en meget høy bot. En fjerdedel mener at de bør idømmes både bot og fengsel, mens den minste andelen (19 prosent) går inn for bare fengselsstraff. Svært få er i tvil på dette spørsmålet. (Fordelingen på de øvrige variablene, se vedlegg I, tabell 8).

Spørsmålet om tvangsbehandling lød slik:

"Regjeringen har foreslått at folk som har store alkoholproblemer skal kunne tvangsbehandles i inntil 3 måneder. Er du enig eller uenig i et slikt forslag?"

Tabell 29. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter holdning til tvangsbehandling av folk med store alkoholproblemer.

Holdning til tvangsbehandling	Prosent
Enig	59
Uenig	27
Tvil, vet ikke	14
Sum	100
Prosentbasis	1220

Selv om andelen usikre er noe høyere i tabell 29, er det en overvekt (59 prosent) av de spurte som mener at folk med store alkoholproblemer skal kunne tvangsbehandles. De som ikke drikker selv eller drikker lite synes i noen grad å være tilbøyelige til å gå inn for tvangsbehandling. På de øvrige variablene i tabellen finner vi ingen store utslag. (Vedlegg I, tabell 9).

OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER

Endringer 1964-1989

Vi har i første delen av rapporten beskrevet hvilke forskjeller i oppfatninger som gjør seg gjeldende når folk skal angi hva som skal betegnes som alkoholmisbruk, og hvilke endringer i oppfatninger som har funnet sted i 25-årsperioden fra 1964 til 1989.

Videre har vi sett på folks oppfatning av fenomenet alkoholisme, deres syn på alkoholikere og hvem folk mener er best skikket til å hjelpe denne gruppen mennesker. Også her var vi ute etter eventuelle holdningsendringer fra 1964 til 1989.

Vi skal være forsiktige med å trekke for bastante konklusjoner på bakgrunn av denne del av undersøkelsen. Dertil er datagrunnlaget for uensartet for de to årene. På en del punkter mener vi likevel at materialet er godt nok til å danne grunnlag for visse slutninger.

Det er påvist at både sosiale og ideologiske bakgrunnsforhold har sammenheng med holdninger til det å bruke alkohol. Resultatene fra undersøkelsen i 1964 viste at de av de spurte som var kvinner, var eldre, hadde lav inntekt og utdanning, oppga at de var religiøse, at de var avholdsfolk eller hadde et beskjedent alkoholkonsum, var langt strengere i sitt syn på hva som skulle kalles alkoholmisbruk enn det som var tilfelle for menn, yngre aldersgrupper, de med høy utdanning og inntekt, de som stilte seg likegyldig til religionen, samt de som hadde et visst forbruk av alkohol. Det ble ikke funnet noen klare forskjeller i oppfatning blant de spurte bosatt på Vestlandet og Østlandet.

Resultatene fra 1989 viser en klar endring i liberal retning når det gjelder oppfatningen av hva som skal betegnes som alkoholmisbruk. Mens det i

1964 var 24 prosent av de spurte som mente at alle de 18 måtene å bruke alkohol på som de fikk seg forelagt tydet på misbruk, gjaldt dette bare 6 prosent i 1989. Selv om kvinnene fortsatt var noe strengere enn mennene, var forskjellen betydelig mindre i 1989. Forskjellene mellom dem med høy og lav inntekt og utdanning var også utjevnet i 1989. De eldre, de religiøse, de avholdende og de med lavt alkoholkonsum var imidlertid fortsatt strenge i sitt syn på hva de ville kalle misbruk. Regionale forskjeller fremkom ikke i 1989.

Noen tilsvarende endring i befolkningens holdning til narkotikamisbruk synes ikke å ha funnet sted. En landsomfattende spørreskjemaundersøkelse fra 1989 viste at folk var like strenge i sitt syn på bruk av narkotiske stoffer som de var i 1968 (4).

En persons eget alkoholkonsum synes å være den mest betydningsfulle variabel når det gjelder å forutsi vedkommendes oppfatning av hva som er misbruk. Dette gjelder begge undersøkelsene. I 1964 var kjønn en annen viktig variabel, mens religiøsitet slo sterkere ut i 1989.

Også når det gjelder oppfatning av alkoholisme, synes det å ha skjedd en endring. Mens de fleste i 1964 så på alkoholisme som en sykdom, mente den største andelen i 1989 at det både er en sykdom og en karaktersvakhet. Det er særlig de yngre, de som bruker alkohol og de som har et liberalt syn på hva som er misbruk som mener at alkoholisme er en sykdom, mens de avholdende, de religiøse og de med et strengere syn på hva som er alkoholisme oftere betegner alkoholisme som en karaktersvakhet.

Vi fant en tilsvarende endring når det gjaldt spørsmålet om alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det eller ikke. Det var i 1964 relativt flere som mente at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det. Tvilsprosenten var derimot høyere i 1989.

De fleste som så på alkoholisme som en sykdom, mente naturlig nok at

alkoholikere ikke selv er skyld i at de er blitt det, samtidig som det var et visst samsvar mellom dem som så på alkoholisme som en karaktersvakhet og mente at alkoholisme var selvforskyldt. Andre kombinasjoner forekom også, noe som i og for seg ikke behøver å være selvmotsigende. Alkoholisme blir jo ofte omtalt som en selvpåført sykdom.

De mest påfallende endringene når det gjelder spørsmålet om hvem som er best skikket til å få alkoholikere til å slutte å drikke, er, ved siden av at tiltroen til tidligere alkoholikere som de best skikkede er økt, at fagfolkene synes å tape terreng i forhold til personlige venner. Psykologer har tydeligvis ikke så høy stjerne som for 25 år siden.

Oppfatninger i befolkningen 1989

Til tross for at vi i første del av rapporten har sett at det i 25-årsperioden 1964 til 1989 fant sted endringer, og da stort sett i liberal retning, i folks syn på hva som kan betegnes som alkoholmisbruk og andre spørsmål omkring alkoholisme og alkoholikere, viser resultatene fra den landsdekkende undersøkelsen i 1989 at det fortsatt er store variasjoner i befolkningens syn på disse spørsmål. Vi har blant annet sett at 65 prosent av de spurte mente at det å drikke et par ganger i uken alene og bli svakt beruset var misbruk, mens 20 prosent så på det å drikke noen få ganger i året alene og bli svakt beruset som misbruk.

Selv om spesielle grupper, som avholdsfolk, folk som drikker svært lite og religiøse i noen grad bidrar til å trekke disse prosentene opp, er det tydelig at folk fortsatt har et nokså strengt syn på ulike former for alkoholbruk. Det at nærmere halvparten av de spurte mente at fra 10 prosent og mere av den voksne mannlige befolkning må anses å være alkoholmisbrukere tyder også på at oppfatningene av hva som er misbruk er sterkt varierende og fortsatt ganske strenge.

En betydelig andel av de spurte ser på alkoholisme som en karaktersvakhet eller både karaktersvakhet og sykdom, samtidig som de mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det. Kombinasjonene "karaktersvakhet" og "selv skyld", og "sykdom" og "ikke skyld selv" er de mest vanlige, men vi finner forholdsvis mange med andre svarkombinasjoner. Noen ser trolig på alkoholisme som en selvpåført sykdom, mens andre kan mene at alkoholisme i utgangspunktet skyldes karaktersvakhet, som i neste omgang utvikler seg til en sykdom. Dette kan forklare den relativt høye andelen som ser på alkoholisme som både en sykdom og karaktersvakhet, samtidig som de er i tvil om alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det.

Resultatene viser ellers at de fleste mener at alkoholikere må ha hjelp til å slutte å drikke. Det er særlig de som mener at alkoholikere ikke selv er skyld i at de er blitt det som hevder dette.

Når det så gjelder spørsmålet om hvem folk mener er best skikket til å hjelpe alkoholikere, skiller gruppene tidligere alkoholikere og personlige venner seg klart ut, mens fagfolk som leger, sosialarbeidere og psykologer tydeligvis blir betraktet som mindre egnet. De blir likevel vurdert høyere enn avholdsfolk, prester og politi.

Det er særlig problemer i familien folk fremhever når det blir spørsmål om hva de anser som de viktigste følger av alkoholmisbruk. Også trafikkulykker og helseproblemer blir ansett som viktige, mens relativt få nevner krangel, slagsmål, fyll og uorden.

Befolkningens holdninger til de nye straffereaksjonene på promillekjøring synes klare. Over halvparten av de spurte mente at høye bøter var å foretrekke fremfor ubetinget fengsel. En fjerdedel av de spurte syntes både bot og ubetinget fengsel kunne være en passende reaksjon.

Også når det gjelder spørsmålet om tvangsbehandling viser resultatene at folk stort sett har et restriktivt syn. Et flertall av de spurte sa seg enig i at

folk med store alkoholproblemer burde kunne tvangsbehandles i inntil 3 måneder.

REFERANSER

1. Paulsen, L.: Hva er alkoholmisbruk? En opinionsundersøkelse. Statens institutt for alkoholforskning, Oslo 1968.
2. Paulsen, L.: "Hva er alkoholmisbruk?" En opinionsundersøkelse. Norsk Tidsskrift om Alkoholspørsmålet, nr. 1, 1969, s.10-25.
3. Falkum, E.: "Holdninger til psykiatriske pasienter. Hvordan ser folk på alkoholikere, stoffavhengige og psykiatriske pasienter uten misbruk?" Tidsskrift for Den norske lægeforening, nr. 26, 1992, s. 3326-8.
4. Skretting, A.: "Nordmenns holdninger til narkotika". Stoffmisbruk, nr. 1, 1991, s. 26-30.

Tabell 1. Det landsdekkende utvalg (1989)

	Antall	Prosent
<u>Kjønn</u>		
Menn	604	49.3
Kvinner	620	50.7
	1224	100.0
<u>Alder</u>		
15-19	77	6.3
20-29	324	26.4
30-39	263	21.5
40-49	183	15.0
50-59	129	10.5
60	248	20.3
	1224	100.1
<u>Sivilstand</u>		
Gift	651	53.2
Samboer	137	11.2
Ugift	273	22.3
Sep./skilt	158	12.9
Ubesvart	5	0.4
	1224	100.0
<u>Utdanning (høyeste skole)</u>		
Grunnskole	659	53.8
Videre utdanning	552	45.1
Ubesvart	13	1.1
	1224	100.0
<u>Husstandens årsinntekt</u>		
0-219 999 (lav)	593	48.4
220 000+ (høy)	517	42.2
Uoppgitt	114	9.3
	1224	99.9
<u>Bosted</u>		
Oslo og Akershus	243	19.9
Østlandet forøvrig	329	26.9
Sør-og Vestlandet	432	35.3
Tr.lag, Nord-Norge	220	18.0
	1224	100.1

Tabell 2. Prosentvis andel av de spurte som i 1989 mener
at de nevnte måter å drikke alkohol på må
karakteriseres som misbruk. (N=1224)

Drikker et par ganger i uken alene og blir sterkt beruset	92
Drikker et par ganger i uken sammen med venner og blir sterkt beruset	86
Drikker et par ganger i uken alene og blir nokså beruset	85
Drikker et par ganger i uken sammen med venner og blir nokså beruset	75
Drikker et par ganger i måneden alene og blir sterkt beruset	72
Drikker et par ganger i uken alene og blir svakt beruset	65
Drikker et par ganger i måneden alene og blir nokså beruset	60
Drikker et par ganger i måneden sammen med venner og blir sterkt beruset	55
Drikker et par ganger i uken sammen med venner og blir svakt beruset	51
Drikker noen få ganger i året alene og blir sterkt beruset	46
Drikker et par ganger i måneden sammen med venner og blir nokså beruset	39
Drikker noen få ganger i året alene og blir nokså beruset	36
Drikker noen få ganger i året sammen med venner og blir sterkt beruset	32
Drikker et par ganger i måneden alene og blir svakt beruset	32
Drikker noen få ganger i året sammen med venner og blir nokså beruset	24
Drikker noen få ganger i året alene og blir svakt beruset	20
Drikker et par ganger i måneden sammen med venner og blir svakt beruset	15
Drikker noen få ganger i året sammen med venner og blir svakt beruset	9

Tabell 3. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter oppfatning av alkoholisme.

Oppfatter alkoholisme som:	Sykdom	Karakter svakhet	Begge deler	Sum	Prosent basis*
Alle	31	31	38	100	1205
<u>Kjønn</u>					
Mann	31	35	34	100	598
Kvinne	31	28	42	101	607
<u>Alder</u>					
15-19 år	35	40	25	100	77
20-29 "	36	25	39	100	316
30-39 "	35	27	38	100	258
40-49 "	35	28	37	100	181
50-59 "	25	33	42	100	127
60+ "	18	43	39	100	245
<u>Utdanning</u>					
Kun grunnskole	27	35	38	100	648
Videre utd.	36	26	39	101	546
Alk.avholdende	24	39	37	100	174
Ikke "	32	30	38	100	1030
Religiøs	30	34	36	100	421
Ikke religiøs	31	30	39	100	771
<u>Bosted</u>					
Oslo/Akershus	36	28	36	100	237
Østlandet	29	34	38	100	325
Sør-og Vestl.	31	31	40	100	428
Tr.lag/Nord-N.	28	32	40	100	215
<u>Alk.konsum</u>					
0	21	40	39	100	188
1-10 glass/år	27	36	38	101	200
11-40 "	32	28	40	100	245
41-120 "	34	27	39	101	287
Over 120 "	37	27	36	100	234
<u>Utsagn bedømt som misbruk</u>					
0- 5	35	29	35	99	320
6- 8	38	24	38	100	282
9-12	27	31	42	100	314
13-18	23	41	36	100	289

* Ubesvarte er utelatt i tabellene. Prosentbasis vil derfor variere.

Tabell 4. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter hvorvidt de mener at alkoholikere selv er skyld i at de er blitt det eller ikke.

Oppfatning av skyld:	Selv skyld	Ikke skyld selv	Tvil Vet ikke	Prosent basis	
Alle	58	12	30	100	1212
<u>Kjønn</u>					
Mann	60	13	27	100	602
Kvinne	56	12	33	101	610
<u>Alder</u>					
15-19 år	71	10	18	99	77
20-29 "	53	7	40	100	321
30-39 "	54	12	34	100	259
40-49 "	52	19	29	100	180
50-59 "	66	16	18	100	128
60+ "	62	13	25	100	247
<u>Utdanning</u>					
Kun grunnskole	65	12	23	100	652
Videre utd.	48	12	40	100	547
Alk.avholdende	69	10	21	100	173
Ikke "	56	13	32	101	1038
Religiøs	59	16	25	100	419
Ikke religiøs	58	10	32	100	776
<u>Bosted</u>					
Oslo/Akershus	45	14	42	101	241
Østlandet ellers	65	10	25	100	324
Sør-og Vestl.	54	14	32	100	429
Tr.lag/Nord-N.	67	11	22	100	218
<u>Alk.konsum</u>					
0	65	9	26	100	191
1-10 glass/år	62	11	28	101	200
11-40 "	57	13	30	100	247
41-120 "	53	14	33	100	287
Over 120 "	53	13	34	100	236
<u>Utsagn bedømt som misbruk</u>					
0- 5	52	15	33	100	322
6- 8	54	10	36	100	282
9-12	57	15	29	101	317
13-18	68	10	22	100	291

Tabell 5. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter hvorvidt de mener at alkoholikere trenger hjelp eller ikke for å slutte å drikke.

	Kan slutte selv	Må ha hjelp	Tvil Vet ikke	Sum	Prosent basis
Alle	14	77	9	100	1218
<u>Kjønn</u>					
Mann	17	72	11	100	602
Kvinne	10	82	8	100	616
<u>Alder</u>					
15-19 år	14	73	13	100	77
20-29 "	10	80	11	101	324
30-39 "	12	79	9	100	261
40-49 "	12	82	6	100	182
50-59 "	16	77	8	101	128
60+ "	21	70	9	100	246
<u>Utdanning</u>					
Kun grunnskole	14	76	10	100	655
Videre utd.	13	78	9	100	550
Alk.avholdende	12	78	10	100	174
Ikke "	14	77	9	100	1043
Religiøs	15	77	8	100	422
Ikke religiøs	13	77	10	100	778
<u>Bosted</u>					
Oslo/Akershus	10	80	10	100	243
Østl. ellers	13	80	7	100	326
Sør-og Vestl.	16	76	9	101	431
Tr.lag/Nord-N.	15	72	13	100	218
<u>Alk.konsum</u>					
0 glass/år	11	76	14	101	192
1-10 "	17	75	9	101	200
11-40 "	13	80	7	100	247
41-120 "	12	84	5	101	291
Over 120 "	17	71	13	101	237
<u>Utsagn bedømt som misbruk</u>					
0-5	12	75	13	100	324
6-8	16	77	6	99	286
9-12	12	80	8	100	317
13-18	15	76	9	100	291

Tabell 6. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter hvem de mener er best skikket og minst skikket til å få alkoholikere til å slutte å drikke.

Hjelpere	Best skikket	Minst skikket
Tidligere alkoholikere	39	1
Personlige venner	25	5
Leger	11	3
Sosialarbeidere	11	5
Psykologer	9	6
Avholdsfolk	2	28
Presten	1	18
Politi	1	30
Tvil, vet ikke	1	5
Sum	100	101
Prosentbasis (ant.svar)	2293	2179

Tabell 7. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter hvilke problemer som følge av alkoholmisbruk de anser som viktigst.

	Fam. Traf. probl.ulyk.Helse	Psyk. Krangl.Fyll/ Krim.Probl.slagsm.uord.						Sum	N
Alle	33	26	18	10	8	3	2	100	1199
<u>Kjønn</u>									
Mann	31	26	20	12	6	3	2	100	592
Kvinne	35	26	15	9	9	3	2	99	607
<u>Alder</u>									
15-19 år	27	35	11	16	8	3	1	101	75
20-29 "	28	29	19	9	10	4	2	101	319
30-39 "	35	20	25	11	6	3	1	101	261
40-49 "	41	19	19	10	6	1	4	100	180
50-59 "	45	27	12	5	9	2	1	101	124
60+ "	27	33	13	12	8	4	3	100	240
<u>Utdanning</u>									
Kun gr.sk.	34	27	14	11	8	4	3	101	644
Videre utd.	31	26	22	10	8	2	2	101	544
Avholdende	39	23	16	11	7	3	2	101	172
Ikke avh.	32	27	18	10	8	3	2	100	1026
Religiøs	34	26	15	9	9	4	2	99	416
Ikke relig.	32	27	19	11	7	3	2	101	765
<u>Bosted</u>									
Oslo/A.hus	32	25	23	7	8	3	3	101	241
Østl.	35	26	13	8	13	3	2	100	314
Sør/Vestl.	34	25	19	12	6	2	2	100	426
Tr.l/NordN	28	31	17	14	5	3	2	100	218
<u>Alk.konsum</u>									
0	41	23	14	11	5	3	2	99	189
1-10 gl/år	28	29	17	10	9	5	3	100	194
11-40 "	35	26	17	8	8	3	3	100	246
41-120 "	35	25	20	10	8	1	1	100	286
121 + "	27	27	22	11	9	4	1	101	236
<u>Uts.bedømt som misbr.</u>									
0-5	26	29	20	10	11	2	2	100	311
6-8	32	28	18	11	7	4	1	101	283
9-12	38	23	19	7	9	2	2	100	316
13-18	35	25	15	14	5	4	3	101	289

Tabell 8. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter holdning til ulike straffereaksjoner på promillekjøring.

	Fengsels- straff	Høy bot	Begge deler	Tvil, vet ikke	Sum	N
Alle	19	53	25	3	100	1220
<u>Kjønn</u>						
Mann	19	55	25	2	101	604
Kvinne	20	52	24	4	100	616
<u>Alder</u>						
15-19 år	23	39	36	1	99	77
20-29 "	24	50	23	4	101	322
30-39 "	17	56	26	2	101	262
40-49 "	14	57	26	3	100	183
50-59 "	20	61	18	2	101	128
60+ "	18	53	24	6	101	248
<u>Utdanning</u>						
Kun grunnskole	19	53	25	4	101	657
Videreg.skole	20	54	25	2	101	550
Alk.avholdende	19	42	33	6	100	174
Ikke "	19	55	23	3	100	1045
Religiøs	19	51	25	4	99	419
Ikke religiøs	19	54	24	3	100	783
<u>Bosted</u>						
Oslo/Akershus	18	57	23	2	100	242
Østl. ellers	21	53	24	2	100	328
Sørl. & Vestl.	19	54	23	4	100	431
Tr.lag & N.Norge	18	48	31	3	100	219
<u>Alk.konsum</u>						
0	16	45	33	7	101	191
1-10 gl./år	18	57	23	3	101	202
11-40 "	22	53	22	3	100	250
41-120 "	19	55	24	3	101	289
Over 120 "	20	55	24	2	101	237
<u>Uts.bedømt som misbruk</u>						
0-5	24	51	22	4	101	324
6-8	19	52	27	3	101	285
9-12	17	56	24	3	100	318
13-18	17	54	26	3	100	293

Tabell 9. Prosentvis fordeling av de spurte i 1989 etter holdning til tvangsbehandling av folk med store alkoholproblemer.

	Enig	Uenig	Tvil, vet ikke	Sum	N
Alle	59	27	14	100	1220
<u>Kjønn</u>					
Mann	60	29	11	100	603
Kvinne	58	25	17	100	617
<u>Alder</u>					
15-19 år	66	18	16	100	77
20-29 "	54	32	15	101	321
30-39 "	61	29	11	101	262
40-49 "	62	26	12	100	183
50-59 "	56	30	15	101	129
60+ "	62	19	19	100	248
<u>Utdanning</u>					
Kun grunnskole	59	25	17	101	658
Videreg.skole	59	29	12	100	550
Alk.avholdende	66	17	18	101	175
Ikke "	58	28	14	100	1044
Religiøs	60	24	16	100	422
Ikke religiøs	59	28	14	101	780
<u>Bosted</u>					
Oslo/Akershus	57	29	15	101	242
Østl. ellers	62	24	15	101	327
Sørl./Vestl.	59	27	14	100	431
Tr.lag/N.Norge	58	27	15	100	220
<u>Alk.konsum</u>					
0	63	19	18	100	192
1-10 gl/år	65	17	17	101	202
11-40 "	61	26	13	100	250
41-120 "	60	28	13	101	289
Over 120 "	49	38	14	101	237
<u>Uts.bedømt som misbruk</u>					
0-5	56	28	15	99	324
6-8	54	32	14	100	284
9-12	62	24	14	100	319
13-18	64	22	14	100	293

COPYRIGHT NORGES MARKEDSDATA A/S
RH/aj

89 - AUGUST

INTERVJUER: LES IKKE OPP SVARMULIGHETENE VED
NOE SVAR, UNNTATT HVOR DET ER
SPESIELT ANGITT.

FOR KONTRET

KORTNUMMER:	1	0	1-2
ORDRE NR.:	3	4	3-5
SKJEMANR.:			6-9

1. TA FREM KORTENE FRA NR. 1 - 18
For det første vil vi gjerne få rede på
hva folk stort sett mener om bruk og mis-
bruk av alkohol, og for å gjøre det let-
tere har vi på de kortene jeg har her
skrevet opp noen måter å bruke alkohol
på.
Jeg vil nå gi deg et kort av gangen og
be deg lese gjennom det som står på dem.
Det som står på kortene kan etter noens
mening tyde på at vedkommende misbruker
alkohol, mens andre mener at det ikke
tyder på misbruk. Oppfatningen om hva
som er misbruk eller ikke varierer jo
sterkt. Nå vil vi gjerne ha din person-
lige mening om dette.

LEVER KORT NR. 1 OG VENT TIL SPURTE HAR
LEST DET. SPØR SÅ:Mener du at det som står på kortet tyder
på misbruk av alkohol eller ikke?

RING INN FOR SVARET PÅ NUMMERLISTEN NE-
DENFOR, BE OM Å FÅ KORTET TILBAKE OG
LEVER KORT NR. 2 STILL SÅ SAMME SPØRSMÅL
FOR DETTE KORTS VEDKOMMENDE. NB! HVIS
SPURTE HAR VANSKELIGHETER MED Å TA
STANDPUNKT, LEGG DET "TVILSOMME" KORTET
BAKERST I BUNKEN OG SPØR PÅ NYTT NÅR
ALLE 18 KORT ER GJENNOMGÅTT. KAN SPURTE
HELLER IKKE DA TA STANDPUNKT, RING INN
FOR "TVIL"

KORT	MISBRUK	IKKE MISBRUK	TVIL
NR. 1	1	2	3
NR. 2	1	2	3
NR. 3	1	2	3
NR. 4	1	2	3
NR. 5	1	2	3
NR. 6	1	2	3
NR. 7	1	2	3
NR. 8	1	2	3
NR. 9	1	2	3
NR. 10	1	2	3
NR. 11	1	2	3
NR. 12	1	2	3
NR. 13	1	2	3
NR. 14	1	2	3
NR. 15	1	2	3
NR. 16	1	2	3
NR. 17	1	2	3
NR. 18	1	2	3

KOL

2. Det er forskjellige meninger om
hva alkoholisme egentlig er for
noe. Noen mener det er en sykdom,
men andre mener at det er et tegn
på svak karakter. Hva mener du om
dette? Tror du at alkoholisme for
det meste er en sykdom eller
karaktersvakhet?

SYKDOM _____ 1 28
KARAKTERSVAKHET _____ 2
BEGGE DELER _____ 3

3. Mener du at alkoholikeren selv er
skyld i at han er blitt alkoholiker
eller kan han etter din mening ikke
noe for det?

ER SELV SKYLD I DET _____ 1 29
KAN IKKE NOE FOR DET _____ 2
TVIL, VET IKKE _____ 3

4. Mener du at alkoholikere selv kan
klare å slutte å drikke eller må de
etter din mening ha hjelp av andre?

KAN KLARE DET SELV _____ 1 30
MÅ HA HJELP _____ 2
TVIL, VET IKKE _____ 3

5. Hvor stor andel av den voksne mann-
lige befolkning drikker etter din
mening på en slik måte at de må be-
tegnes som misbrukere av alkohol?

NOTER _____ PROSENT 31-32

6. VIS KORT
Hvilken av de følgende typer av pro-
blemer som følge av alkoholmisbruk
er etter din mening den viktigste?
Og nest viktigste?

	NEST	
	VIKTIGST	VIKTIGST
TRAFIKKULYKKER	1	1
KRIMINALITET	2	2
HELSEPROBLEMER	3	3
FYLL OG UROEN	4	4
KRANGEL OG SLAGSMÅL	5	5
PROBLEMER I FAMILIEN	6	6
NERVEPROBL. OG ANDRE	7	7
PSYKISKE PLAGER	7	7

35-36=
BLANKE

7. Loven om promillekjøring ble mylig endret slik at det nå er anledning til å idømme bot istedenfor fengsel. Mener du at promillekjørere bør illegges en straff på 21 dagers ubetinget fengsel eller bør de få en meget høy bot?

FENGSELSSTRAFF _____ 1 37
HØY BOT _____ 2
BEGGER DELER _____ 3
TVIL, VET IKKE _____ 4

8. Regjeringen har foreslått at folk som har store alkoholproblemer skal kunne tvangsbehandles i inntil 3 måneder. Er du enig eller uenig i et slikt forslag?

ENIG _____ 1 38
UENIG _____ 2
TVIL, VET IKKE _____ 3

9. Har du selv smakt alkoholholdige drikkevarer noen gang? Vi ser da bort fra altervin.

JA _____ 1 39
NEI _____ 2

10a. HVIS JA:
Når smakte du sist øl, vin eller brennevin - dvs.: Hvor mange dager, uker eller måneder er det siden omtrent?
10b. Og nest siste gang du smakte øl, vin eller brennevin, -når var det?
(HUSK AT DET SKAL VÆRE EN RING I HVER AV DE TO KOLONNENE - EN UNDER SIST OG EN UNDER NEST SIST.)

	10a	10b	
	SIST	NEST	
INNTIL 2 DAGER SIDEN	1	1	40
INNTIL 4 DAGER	2	2	41
INNTIL 1 UKE	3	3	
INNTIL 2 UKER	4	4	
INNTIL 1 MÅNED	5	5	
INNTIL 2 MÅNEDER	6	6	
INNTIL 1/2 ÅR	7	7	
INNTIL 1 ÅR	8	8	
MER ENN 1 ÅR	9	9	
TVIL	a	a	

11. Omtrent hvor mange ganger pr. uke, måned eller år smaker du i det hele tatt alkoholholdige drikkevarer, hvis du tenker på det som er vanlig for deg over et lengre tidsrom?

GANGER PR. UKE _____ 1
GANGER PR. MND _____ 2
GANGER PR. ÅR _____ 3

12. Omtrent hvor meget vil du si at du drikker hver gang? Hvor mange glass kan det dreie seg om, tror du?
(SE EGEN INSTRUKS)

GJENNOMSNITTLIG KVANTUM:
MINORE ENN ET VANLIG GLASS _____ 1
ETT VANLIG GLASS _____ 2
2 GLASS _____ 3
3 GLASS _____ 4
4 GLASS _____ 5
5-6 GLASS _____ 6
7-8 GLASS _____ 7
MER ENN 8 GLASS _____ 8
TVIL, VARIERER _____ 9

13. Hvor ofte drikker du så mye som 5 glass eller mer?

GANGER PR. UKE _____ 1
GANGER PR. MND _____ 2
GANGER PR. ÅR _____ 3

TIL ALLE - VIS KORT.

14a. Jeg har her en liste over forskjellige personer som prøver å hjelpe alkoholikere til å slutte å drikke (LEVER KORT).
Hvem tror du er best skikket til å få alkoholikere til å slutte å drikke? Nevn to av disse gruppene, men ikke flere enn to.

FORSØK Å FÅ SPURTE TIL Å NEVNE TO AV GRUPPENE. SPØR EVENTUELT OM HVILKEN GRUPPE SOM ER DEN NEST VIKTIGSTE.

14b. Og hvilke av disse gruppene tror du er minst skikket til å hjelpe alkoholikere til å slutte å drikke? Også her vil vi gjerne ha to grupper, men ikke flere enn to.

	SPM. 14a	SPM. 14b	
POLITIET	1	1	49-
TIDLIGERE ALKOHOLIKERE	2	2	57
AVHOLDSPOLK	3	3	
LEGER	1	1	
PERSONLIGE VENNER	2	2	
SOSIALARBEIDERE	3	3	
PRESTER	1	1	58-
PSYKOLOGER	2	2	66
VET IKKE	3	3	

15.
Vil du si om deg selv at du er:
avholdsmann, måteholdsmann, at du
drikker forholdsvis ofte, at du
drikker litt for mye eller at du
misbruker alkohol?

	KOL
AVHOLDSMANN -----	1 67
MÅTEHOLDSMANN -----	2
DRUKKER FORHOLDSVIS OFTE -----	3
DRUKKER LITT FOR MYE -----	4
MISBRUKER ALKOHOL -----	5

16.
Fegner De Dem selv som religiøs, mer
likegyldig, eller tar De avstand fra
religionen?

RELIGIØS -----	1 68
LIKEGYLDIG -----	2
TAR AVSTAND -----	3

HERFRA TIL ALLE

B 10. EIGENHET:
 MANN
 KVINNE

B 11. STILLING I HUSSTANDEN
 HUSMOR
 DATTER
 ANNE KVINNE
 HUSFAR
 SONN
 ANNE MANN

B 12. Er De?
 GIFT
 SAMBOENDE
 UGIFT
 ENKLE GIFT, SEPARERT/SKILT
 ENKE, ENKELMANN

B 13-14. Innenfor hvilken av disse grupper er Deres alder?
 15 - 17 ÅR
 18 - 19 ÅR
 20 - 24 ÅR
 25 - 29 ÅR
 30 - 34 ÅR
 35 - 39 ÅR
 40 - 44 ÅR
 45 - 49 ÅR
 50 - 54 ÅR
 55 - 59 ÅR
 60 - 64 ÅR
 65 ÅR ELLER MER

B 15. Har husstandens husmor inntektsgivende arbeid på heltid eller deltid?
 JA, PÅ HELTID
 JA, PÅ DELTID
 NEI, HAR IKKE

B 16. Har De selv inntektsgivende arbeid på heltid eller deltid?
 JA, PÅ HELTID
 JA, PÅ DELTID
 NEI, HAR IKKE

B 17. Er De medlem av fag- eller yrkesorganisasjon?
 JA, MEDLEM AV FAGFORBUND
 TILSLUTTET LO
 JA, MEDLEM AV FAGFORBUND
 TILSLUTTET TS ELLER AP
 JA, MEDLEM AV ANNE YRKES-ORGANISASJON PROFESJONS-FORENING
 NEI

B 18. Består en del av Deres arbeid i å lede andre arbeidstakers arbeid?
 JA
 NEI

B 19. Arbeider De i statlig, fylkeskommunal, kommunal eller privat virksomhet?
 STATLIG
 FYLKESKOMMUNAL
 KOMMUNAL
 PRIVAT

B 20. Omtrent hvor mange ansatte er det på Deres arbeidsted? LES RV. OPP
 1-4
 5-9
 10-19
 20-49
 50-99
 100-499
 500-999
 1000 +

B 21-22. TIL ALLE
 Hva er Deres yrke og næring?
 SKRIV HØYAKTIG YRKE HER OG REGISTRER BÅDE UNDER YRKE OG NÆRING NEDENFOR.
 YRKE:
 STUDENT/SKOLELEV
 FENSKJOMST/TRYGDGT
 HUSMOR
 ARBEIDER
 PUNKSJOMER
 SELVSTENDIG
 NÆRING:
 JORDBRUK, SKOGBRUK
 FISKE, FANGST
 INDUSTRI, HÅNDVERK
 PORSELENG, BANK, FORSIKRING
 HOTELL, RESTAURANT, TURISTNÆRING
 LUFT-, SJØ-, LANUTTHANDLING
 POST, TELEFON, TRYKKNAP
 OFFENTLIG ADMINISTRASJON, KOMMUNE/STAT
 UNDERVISNING, FORSKNING
 TJENESTETJENING, IMMATERIELL VIRKSOMHET

B 23. Er De husstandens hovedforsørger?
 JA
 NEI

B 24-25. I hvilken av følgende grupper er husstandens samlede årslønnet? LES EVENTUELT OPP SVAR-ALTERNATIVENE.
 KR. PR. ÅR
 UNDER 40.000
 40.000 - 59.999
 60.000 - 79.999
 80.000 - 99.999
 100.000 - 119.999
 120.000 - 139.999
 140.000 - 159.999
 160.000 - 179.999
 180.000 - 199.999
 200.000 - 219.999
 220.000 - 239.999
 240.000 - 259.999
 260.000 - 279.999
 280.000 - 299.999
 300.000 - 319.999
 320.000 - 339.999
 340.000 - 359.999
 360.000 - 379.999
 380.000 - 399.999
 400.000 - 419.999
 420.000 - 439.999
 440.000 - 459.999
 460.000 - 479.999
 480.000 - 499.999
 500.000 OG ØVER

B 26-27. I hvilken av følgende grupper er Deres egen personlige årsinntekt? KR. PR. ÅR.
 UNDER 40.000
 40.000 - 49.999
 50.000 - 59.999
 60.000 - 69.999
 70.000 - 79.999
 80.000 - 89.999
 90.000 - 99.999
 100.000 - 109.999
 110.000 - 119.999
 120.000 - 129.999
 130.000 - 139.999
 140.000 - 149.999
 150.000 - 159.999
 160.000 - 169.999
 170.000 - 179.999
 180.000 - 189.999
 190.000 - 199.999
 200.000 - 219.999
 215.000 - 249.999
 250.000 - 299.999
 300.000 - 349.999
 350.000 - 399.999
 400.000 - 449.999
 450.000 - 499.999
 500.000 OG ØVER

B 28. Antall personer i husstanden i alt, alle voksne og alle barn medregnet?
 HUSFAR
 HUSMOR

B 29. I hva slags av følgende boliger bor husstanden?
 BOMÅSÅRD ELLER HUS TILHØRENDE BOMÅSÅRD
 ENKELTOLIG
 TOMANNSBOLIG
 TREMANNS- FIREMANNS-BOLIG,
 REKREASJON
 HUSKAR, LKIEGÅRD
 HYBEL

B 30-37. I hvilke av følgende grupper er det ett eller flere husstandsmedlemmer? LES OPP
 HUSFAR
 HUSMOR
 BARN 0 - 2 ÅR
 BARN 3 - 6 ÅR
 BARN 7 - 12 ÅR
 BARN 13 - 15 ÅR
 BARN 16 ÅR OG ELDERE
 ANNE VOKSNE

B 38. Hva er den høyeste skole De har latt avsluttende eksamen fra?
 POLYTEKSKOLE, FAMILIALSKOLE,
 REALSKOLE, HØYERESKOLE
 9-ÅRIG SKOLE
 GYMNAS, HANDELSGYMNAS, ØKONO-
 MISK GYMNAS
 UNIVERSITETET, HØYRSKOLE

B 39. Har De yrkesskole eller fag-skole av minst ett års varighet?
 JA
 NEI

B 40. Hvor mange år har De alt i alt gått på skole?
 7 - 9 ÅR
 10 - 12 ÅR
 13 - 17 ÅR
 18 ÅR ELLER MER

SIFA rapport

Følgende rapporter er tidligere utkommet i denne serien:

Rapportene kan bestilles fra instituttet.

1/88	Krogh, Per: <i>Pasienter i A-klinikker og kursteder.</i> 218 s., Oslo 1988.
1/89	Skretting, Astrid og Ole-Jørgen Skog: <i>Arresterte sprøytemisbrukere.</i> 113 s., Oslo 1989.
2/89	Hauge, Ragnar og Olav Irgens-Jensen: <i>Bruk av narkotika i Norge.</i> 38 s., Oslo 1989.
1/90	Skog, Ole-Jørgen: <i>Utviklingen av intravenøst narkotikamisbruk i Norge. Anslag for insidens og prevalens.</i> 66 s., Oslo 1990.
2/90	Nordlund, Sturla: <i>Drikkevaner og restaurantbruk i Trondheim.</i> 151 s., Oslo 1990.
3/90	Skog, Ole-Jørgen: <i>Prognose for aids-epidemien blant sprøytemisbrukere 1990 - 1999.</i> 26 s., Oslo 1990.
1/91	Skog, Ole-Jørgen: <i>Selvbetjeningssalg av sterkøl i svenske systembolagbutikker.</i> 26 s., Oslo 1991.
1/92	Hauge, Ragnar og Jens J. Guslund: <i>Straffutmålingen i promillesaker. En undersøkelse av hvordan endringene i promillelovgivningen i 1988 har påvirket domstolenes straffutmålingspraksis.</i> 104 s., Oslo 1992.
2/92	Irgens-Jensen, Olav: <i>Bruk av alkohol og narkotika blant tilsatte i Forsvaret. Resultater av en spørre-skjemaundersøkelse høsten 1991.</i> 40 s., Oslo 1992.
3/92	Nordlund, Sturla: <i>Metoder og metodeproblemer ved estimering av alkoholforbruk.</i> 117 s., Oslo 1992.

ISBN 82-7171-168-7

Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning
National Institute for Alcohol and Drug Research

◀ **Falch** Hurtigtrykk, Oslo